

Klima - hot or not?

WWF tager temperaturen på klimaindsatsen hos de
17 største danske pensionselskaber

WWF Verdensnaturfonden 2018
www.wwf.dk

Research og analyse: Hanne Jersild, Sara Hillbom Guizani
Spørgeskemaundersøgelse: Andreas Kvist

Layout: Sara Hillbom Guizani

Enhver gengivelse eller kopiering – hel eller delvis – skal angive titel og kreditere udgiver som ophavsmand.

WWF er en af verdens største og mest erfarne uafhængige miljøorganisationer med mere end fem millioner støtter over hele verden og et aktivt globalt netværk i mere end 100 lande. WWF's mission er at stoppe forringelsen af jordens naturlige miljø og skabe en fremtid, hvor mennesker lever i harmoni med naturen. WWF arbejder for dette, dels ved at bevare naturens mangfoldighed med fokus på de biologisk rigeste naturtyper på jorden, dels ved at sikre, at naturens ressourcer udnyttes på en bæredygtig måde, og endelig ved at bekæmpe forurening og unødigt forbrug af ressourcer og energi.

Indholdsfortegnelse

1. Introduktion	3
1.1 Hovedkonklusionerne	4
2. WWF-anbefalinger	6
2.1 WWF-anbefalinger til europæiske pensionselskaber	6
2.2 Hovedanbefalinger	6
3. Paris-aftalen øger fokus på klimarisici og -muligheder	9
3.1 Taskforce on Climate-related Financial Disclosures (TCFD)	9
3.2 EU High-Level Expert Group on Sustainable Finance	11
3.3 Relaterede EU-direktiver	11
3.4 Ny dansk vejledning om ansvarlige investeringer	12
4. Tendenser blandt pensionselskaberne	13
4.1 En del selskaber har indskrevet Paris-aftalen – men langt fra alle	13
4.2 Stor forskel på, hvor langt pensionselskaberne er nået med at skabe klimasystematik	14
4.3 Ingen klare mål om generelt frasalg af fossile energiinvesteringer	14
4.4 Klima som selvstændigt emne i det aktive ejerskab	16
4.5 Tendens mod større åbenhed omkring aktivt ejerskab – men fortsat ikke nok	17
Oversigt: Øget deltagelse i internationale samarbejder	18
Oversigt: Sådan fordeler pointene sig i 2017/18-undersøgelsen	19
5. Metode og tidligere undersøgelser	20
De seks kategorier i vurderingen af pensionselskaberne	21
6. Gennemgang af de enkelte pensionselskaber	22
AP Pension	22
ATP	24
Danica Pension	26
Industriens Pension	28
Lægernes Pension	30
Lærernes Pension	32
MP Pension	34
Nordea Liv & Pension	36
P+	38
PBU	40
PenSam	42
PensionDanmark	44
PFA	46
PKA	48
Sampension	50
SEB Pension	52
Topdanmark	54
7. Litteratur	56

1. INTRODUKTION

Klimaforandringerne er en trussel. For vores økosystemer, biodiversiteten og den verden, vi kender i dag. Det er i allerhøjeste grad også en finansiell risiko. Mark Carney, der er formand for G20's Financial Stability Board og direktør for Bank of England, har beskrevet klimaforandringerne som en "tragedie ude i horisonten", fordi det er de fremtidige generationer, der kommer til at betale regningen for den nuværende generations utilstrækkelige motivation til at handle nu. Forhåbentlig går det ikke så galt – vi kan stadig nå at rette op.

Pensionsselskaberne har et medansvar for vores fælles fremtid. De er i toppen af investeringskæden og har en unik rolle at spille i energiomstillingen og kampen mod klimaforandringerne. Via deres investeringer kan de være med til at accelerere omstillingen fra sort til grøn energi. De kan bidrage med finansiering til grønne eller energibesparende teknologiske løsninger. Og de kan frasælge eller udfordre de fossile og energitunge selskaber, som de investerer i, på deres evne til at tage højde for den internationale klimaaftale fra Paris og målet om at begrænse den globale temperaturstigning til et godt stykke under 2 grader, og helst så tæt som muligt på 1,5 grad.

WWF er helt klar over, at der ikke er nogen lette løsninger, og at det vil kræve gradvise skridt for den finansielle sektor at adressere klimaforandringerne. Men det ændrer ikke ved, at det for alvor haster med at begive sig ud på rejsen. For hvert år, der går med utilstrækkelig handling, bliver det dyrere at gøre noget ved klimaudfordringen – og jo større bliver følgevirkningerne af ændrede klimatiske forhold.

Klimaforskningen viser, at mangel på tilstrækkelig handling kan føre til en 4-6 graders temperaturstigning globalt. Dette vil naturligvis være det mest risikable scenarie for investorerne. Omvendt peger eksperter på, at investeringer i tråd med et to-gradersscenarie ikke sætter mulighederne for afkast over styr. Tværtimod forventes det, at det langsigtede afkast vil være bedre beskyttet, hvis klimahensyn inddrages i investeringsbeslutningerne, end hvis dette ikke er tilfældet.

Der er derfor stigende opmærksomhed fra investorer og politikere om, at der er behov for at analysere og vurdere, hvordan investeringsporteføljer påvirkes af klimaforandringerne. Dette vil styrke investorernes forståelse af de klimarelaterede finansielle risici og muligheder og gøre dem i stand til at udvikle strategier, redskaber og innovative finansielle produkter, der tager bestik af den nye virkelighed.

Heldigvis er der store investeringsmuligheder i den grønne omstilling. Hvis CO₂-reduktionsmålene skal nås, er der behov for at booste investeringerne i vedvarende energi, effektive elnet og energieffektive bygninger. Det kan pensionsselskaber og andre investorer høste økonomisk gevinst af – samtidig med, at de bidrager til at skabe en grønnere økonomi.

Det er nu fjerde gang, at WWF tager temperaturen på de største, danske pensionsselskabes klimabevidsthed. Hvor opmærksomme er de på klimaudfordringen – og er opmærksomheden skærpet i forhold til tidligere år? Er selskaberne begyndt at referere til Paris-aftalen i deres investeringspolitikker? Har de sat mål om at øge de grønne investeringer og mindske de fossile? Er klima et særligt opmærksomhedspunkt, når der udøves aktivt ejerskab? Det er nogle af de spørgsmål, som indgår i undersøgelsen.

Analysen bygger på en spørgeskemaundersøgelse samt offentlig tilgængelig information. Lignende undersøgelser er gennemført i 2013, 2014 og 2016 og kan findes på www.wwf.dk

1.1 Hovedkonklusionerne

Klimaet er kommet højere op hos mange af de undersøgte pensionselskaber, end det var tilfældet, da WWF i 2013 lavede den første undersøgelse af denne art. Dengang var klima ikke et selvstændigt opmærksomhedspunkt hos langt de fleste selskaber.

Flere har indskrevet Paris-aftalen

- 8 ud af 17 pensionselskaber har nu skrevet en direkte reference til Paris-aftalen ind i deres investeringsstrategi og/eller retningslinjer for ansvarlige investeringer. I 2016, da seneste undersøgelse blev gennemført, var der endnu ingen, der refererede specifikt til Paris-aftalen i deres politikker. Men det er stadig godt halvdelen af de undersøgte selskaber, der ikke direkte henviser til aftalen.
- Blandt de selskaber, der har indskrevet reference til Paris-aftalen, er der stor forskel på, hvor langt de er kommet med konkret at indarbejde systematikker og metoder til at tage højde for klimaaf-talen. PKA og PFA skiller sig på forskellig vis positivt ud.

Stor forskel på top og bund

- I lighed med tidligere år er PKA det selskab, der opnår flest point i undersøgelsen. PKA har haft fokus på såvel grønne som fossile investeringer igennem flere år. PKA har investeret mange penge i blandt andet havvindmøller og har også fokus på de fossile investeringer, primært gennem udøvelse af aktivt ejerskab. Udover kul er olie-/gasbranchen nu kommet under PKA's lup.
- PFA er kommet godt med i toppen af feltet. PFA har i de seneste år gjort klima til ét af selskabets fokusområder inden for ansvarlige investeringer. Ikke mindst udmærker PFA sig ved i 2017 at have udarbejdet en metode til at klimascreene aktie- og obligationsinvesteringer, som PFA håber bliver et centralt værktøj til at sikre, at PFA's selskabsinvesteringer sker i overensstemmelse med Paris-aftalen.
- I midterfeltet ses der generelt en bevægelse i retning mod større fokus på klima. Selv om erkendelsesniveauet ift. klimarisici og -muligheder generelt har flyttet sig i den rigtige retning, er der for alle pensionselskaberne dog fortsat et stykke vej at gå.
- To pensionselskaber – Topdanmark og AP Pension – ser slet ikke ud til at være kommet i gang. Begge har denne gang valgt ikke at besvare WWF's spørgeskema, og hjemmesiderne udtrykker så godt som intet om klima eller andet af relevans for analysen.

Pensionselskab	Total 2014	Total 2016	Total 2017/18	Udvikling 2016-2018
<i>10-12 point: Klimaet er i top</i>				
<i>7-9 point: Få det sidste gjort</i>				
<i>4-6 point: Kom nu for alvor i gang</i>				
<i>0-3 point: Alt for ringe – det kan nemt gøres bedre</i>				
PKA	7	9	9	—
PFA	4	5	7	↑
Lægernes Pension	-	-	6	
ATP	3	2	6	↑
MP (tidl. Unipension)	4	2	6	↑
Nordea Liv & Pension	4	5	6	↑
P+ (JØP/DIP)	3	5	6	↑
PenSam	5	5	6	↑
SEB Pension	2	5	6	↑
Industriens Pension	3	3	5	↑
Sampension	2	3	5	↑
PensionDanmark	5	5	5	—
Lærernes Pension	4	4	4	—
PBU	4	4	4	—
Danica Pension	3	3	3	—
AP Pension	4	4	2	↓
Topdanmark	1	1	0	↓

Note: Baseret på vurdering af indsats i seks kategorier. To kategorier i 2017/18-undersøgelsen er ændret i forhold til 2016. Se beskrivelse af metode og kategorier, samt detaljeret pointfordeling på s. 19-21.

Ingen klare mål om generelt frasalg af fossile investeringer – men kul ude i kulden

Pensionsselskaberne har et medansvar for vores fælles fremtid og har en unik rolle at spille i energiomstillingen og kampen mod klimaforandringerne.

- Ingen selskaber har endnu sat et kvantitativt mål om en generel udfasning af investeringer i selskaber, der udvinder fossil energi. Lærernes Pension er det selskab, der kommer nærmest ved i vinteren 2017 at have besluttet at udfase fossile investeringer. I første omgang frasælges termisk kul og oliesand, men i løbet af 2018 udarbejdes en mere langsigtet plan. Indtil planen ligger klar, er det dog uvist, om dette vil føre til mere vidtrækkende beslutninger om frasalg inden for en overskuelig årrække end hos de pensionsselskaber, der ikke har sat mål.
- Der er nu yderligere pensionsselskaber, der har sat kulselskaber på eksklusionslisten. I forhold til undersøgelsen i 2016 drejer det sig udover PKA og Nordea også om PenSam, PFA og SEB Pension. Lærernes Pension må forventes at følge i samme spor i løbet af første halvår 2018 på baggrund af beslutningen om at udfase kul. Derudover har bl.a. P+ frasolgt, men uden at sætte kul på eksklusionslisten. I det hele taget er det tydeligt, at der er en klar bevidsthed blandt de danske investorer om, at investeringer i kul er en dårlig forretning.

Mere aktivt ejerskab og dialog ift. klima – men hvad med transparensen?

- Flere af selskaberne har nu gjort klima til et selvstændigt tema i udøvelsen af aktivt ejerskab over for virksomheder, der har problemer med at leve op til retningslinjerne for ansvarlige investeringer. Det drejer sig bl.a. om ATP, Industriens Pension, Lægernes Pension, MP Pension, Nordea, P+, PenSam, PensionDanmark, PFA, PKA, Sampension og SEB Pension. De nævnte pensionsselskaber har alle tilsluttet sig Climate Action 100+, som er et nyt 5-årigt initiativ med aktivt ejerskab rettet mod de 100 største CO2-udledere i verden.
- En af udfordringerne med aktivt ejerskab er spørgsmålet om, hvorvidt det reelt inden for en kortere årrække fører til forandringer i selskabet, der indledes dialog med – eller om det bliver en undskyldning for at fastholde investeringer, uden at der sker udvikling nok. Derfor er transparens vigtigt. Her er der positive takter i flere af selskaberne.
- PKA har i efteråret 2017 lanceret en ny platform, hvor man kan se, hvordan der stemmes på samtlige generalforsamlinger. Også via MP Pension, Nordea Liv & Pension, PBU og SEB Pensions hjemmesider kan man finde oplysninger om stemmeafgivning. ATP og Sampension har planer om fra 2018 at gøre det samme.
- Kun PFA løfter lidt af sløret for, hvad igangværende dialoger handler om via en såkaldt ”log” – dog kun om de dialoger, PFA står for på egen hånd. PKA er i 2018 begyndt at offentliggøre en komplet liste over de selskaber, PKA har dialog med. Heraf fremgår det overordnede tema, som dialogen handler om, men ikke det nærmere indhold.

2. WWF-ANBEFALINGER

2.1 WWF-anbefalinger til europæiske pensionselskaber

WWF har i 2016-17 haft fokus på de 100 største pensions- og forsikringselskaber i Europa. Dette er sket som led i WWF-projektet *Driving European asset owners' energy investments from coal to renewables*, som omfatter i alt 12 WWF-kontorer og er støttet af KR Foundation.

I projektet har der blandt andet været fokus på at introducere pensionselskaber til et scenarie-baseret redskab – Sustainable Energy Investment Metrics (SEIM) – der anvendes til at opgøre, hvordan aktieinvesteringer flugter med FN's globale klimamål.

Samtidig er der udviklet en række anbefalinger til, hvordan investorer kan integrere klimahensyn i deres investeringspolitikker og -strategier. Anbefalingerne bygger på bl.a. anbefalingerne fra TCFD (Financial Stability Board's Taskforce on Climate-related Financial Disclosures). Formålet er at give investorer et samlet overblik over, hvordan de konkret kan arbejde med at integrere klimahensyn i investeringsbeslutninger.

De europæiske anbefalinger kan findes – i en kort og en lang, mere uddybende version på:
<https://www.wwf.dk/?21080/Ny-guide-fra-WWF-hjlp-er-investorer-med-grnne-investeringer>

2.2 Hovedanbefalinger

1. Integrér klimaforandringerne i investeringspolitikken og skab en ledelsesstruktur

WWF anbefaler, at pensionselskaberne vedtager en investeringspolitik, der inkluderer klimahensyn og reflekterer og understøtter Paris-aftalens mål om at holde den globale temperaturstigning et godt stykke under 2 grader. WWF anbefaler desuden, at der placeres et eksplicit ansvar hos bestyrelsen, og at der etableres ledelsesstrukturer, der støtter op om implementeringen af klimapolitikken. Blandt andet er det vigtigt, at der afsættes ressourcer til det konkrete arbejde og kapacitetsopbygning.

2. Opgør porteføljens klimarisici – og hvordan den flugter med FN's klimamål

WWF anbefaler, at pensionselskaber opgør og offentliggør, hvordan deres portefølje er eksponeret til klimarisici, og hvordan den flugter med de internationale klimamål. Opgørelsesmetoderne er stadig under udvikling, men ved at anvende forskellige, komplementære værktøjer er det muligt at danne sig et billede af porteføljens sammensætning ud fra et klimaperspektiv.

3. Stil krav til porteføljeforvaltere om at integrere klimahensyn

WWF anbefaler, at pensionselskaber stiller krav om, at porteføljeforvaltere – både interne og eksterne – adresserer klimarelaterede risici og muligheder. Pensionselskaberne skal kræve af deres porteføljeforvaltere, at investeringer afspejler Paris-målsætningen, at de skal udøve aktivt ejerskab med klimafokus, og at klima skal inkluderes i deres standardrapportering. Pensionselskaberne skal signalere disse krav offentligt, så der skabes efterspørgsel på markedet, og effekten af tiltagene øges.

4. Sæt fokus på at øge grønne investeringer

WWF anbefaler, at pensionselskaberne stiler målrettet mod at øge investeringerne i grøn infrastruktur enten i form af direkte investeringer eller igennem større fonde, der investerer i klimavenlige projekter. For at sikre et klart og vedholdende fokus på de grønne muligheder anbefaler WWF, at pensionselskaberne sætter kvantitative, tidsbestemte målsætninger for investeringer i grøn energiteknologi. Målene skal naturligvis ikke forfølges uden skelen til afkast, men investeringer i vedvarende energi er heldigvis stadig mere interessante også ud fra et snævert økonomisk perspektiv.

5. Frasælg eller læg en klar strategi for aktivt ejerskab over for CO₂-udledere

WWF anbefaler, at pensionselskaber udvikler klare strategier for deres udøvelse af aktivt ejerskab på klimaområdet. Pensionselskaberne bør aktivt – alene eller i samarbejde med andre investorer – presse på for, at fossile energiselskaber og CO₂-tunge industrivirksomheder i porteføljen forholder sig til deres forretningsmodeller set i lyset af Paris-aftalen – samt at de udvikler mål for deres forretning baseret på klimavidenskaben. Hvis virksomhederne ikke kan eller vil levere resultater inden for en klart defineret tidsramme, bør de frasælges. Det samme gælder, hvis virksomhedens aktivitet er af en sådan karakter, at det fra starten skønnes, at forretningsmodellen er så solidt funderet i CO₂-udledende aktiviteter eller produkter, at den ikke står til at ændre.

6. Samarbejd med andre og styrk engagement i forhold til politikere

WWF anbefaler, at pensionselskaber aktivt engagerer sig i de internationale fora for ansvarlige investeringer og klima – og bidrager til at styrke organisationerne, deres arbejde og ambitionsniveau. Pensionselskaberne bør fx stille krav til virksomheder i deres porteføljer om at rapportere til CDP om miljøpåvirkning og CO₂-udledning – eller frasælge aktiver i de virksomheder, som ikke vil gøre det. Institutional Investors Group on Climate Change er et samarbejdsforum for investorer om klimaforandringer, som bl.a. søger at øge det politiske pres for, at der skabes fornuftige rammer for klimavenlige investeringer. Også i forhold til de danske politikere er det vigtigt, at pensionselskaberne markerer, at de bakker op om Paris-aftalen, og hvilke politikker og lovgivningsmæssige rammer, der er brug for set fra en investortvinkel.

7. Vær transparent

Nem og overskuelig adgang til fyldestgørende information er en forudsætning for gennemsigtighed over for kunderne og omverdenen. WWF anbefaler, at pensionselskaberne informerer klart på deres hjemmesider mv. om, hvordan de forholder sig til klimaproblemet, hvilke mål og strategier de forfølger mht. investeringer i energisektoren og andre sektorer med høj udledning af drivhusgasser. Investeringsporteføljer og eksklusionslister bør være offentligt tilgængelige på hjemmesiden, så medlemmer har nem adgang til at danne sig et overblik over, hvad de er med til at finansiere. Udøves der aktivt ejerskab, bør der også informeres om stemmeafgivelse, samt om med hvilke selskaber der er indledt dialog, og hvad denne drejer sig om.

3. PARIS-AFTALEN ØGER FOKUS PÅ KLIMARISICI OG -MULIGHEDER

Der er kommet betydeligt mere politisk spotlight på klimarelaterede risici og muligheder i de seneste år. Paris-aftalen og stigende bevidsthed om risikoen for strandede aktiver som følge af klimaforandringer og stærkere klimapolitikker har givet anledning til flere politiske initiativer – initiativer, der stiler mod at styrke finanssektorens og virksomheders opmærksomhed på opgørelse og transparens omkring klimarisici.

3.1 Taskforce on Climate-related Financial Disclosures (TCFD)

G20's Financial Stability Board (FSB) nedsatte i december 2015 en taskforce (TCFD) med den opgave at udvikle en række anbefalinger til virksomheder og investorer om, hvordan klimarelaterede finansielle risici kan opgøres og offentliggøres. Som led i arbejdet skulle TCFD *"consider the physical, liability and transition risks associated with climate change and what constitutes effective financial disclosures across industries"*.

TCFD fremlagde sine endelige anbefalinger i juni 2017. Taskforcens mandat er blevet forlænget til september 2018 for at monitorere, hvordan dens anbefalinger implementeres. Anbefalingerne tegner til at blive globalt normsættende for investorers og virksomheders arbejde med klimarelaterede risici og muligheder.

Klimarelaterede risici

TCFD opdeler risici i to kategorier:

- **Fysiske risici** er risici, der opstår som følge af vejret. Det kan være risici forbundet med ekstremt vejr eller mere varige ændringer i vejret, fx ændringer i nedbørmønstre, stigende middeltemperaturer, stigende havniveau. Virkningerne kan være direkte (fx skade på ejendom) eller indirekte (fx i form af brud på globale forsyningskæder eller ressourcemangel).
- **Transitionsrisici** dækker risici knyttet til den grønne omstilling. I finansielle termer drejer dette sig mest om risikoen for, at CO2-tunge finansielle aktiver mister værdi som følge af skærpede klimapolitikker. TCFD skelner mellem politiske og lovgivningsmæssige, teknologiske, markeds- og omdømmerelaterede risici. Transitionsrisici vurderes som værende den kategori af risici, der kan få størst implikationer, men er også den mest komplekse at definere.

"Increasing transparency makes markets more efficient, and economies more stable and resilient."

- Michael R. Bloomberg,
Chair of TCFD

Klimarelaterede muligheder

TCFD har også identificeret klimarelaterede muligheder, som vil variere alt afhængig af, hvilken region, industri eller marked, en given virksomhed opererer i. Mulighederne opstår bl.a. inden for ressourceeffektivitet, vedvarende energi, spredning af aktiviteter og ved proaktivt at opsøge og udvikle nye markeder og aktiver, samt designe nye produkter og produktionsprocesser, som styrker modstandskraften og tilpasningsevnen til klimaforandringerne.

Rapportering om klimarelaterede risici

TCFD giver endvidere vigtig vejledning til, hvordan virksomheder og investorer kan opgøre og offentliggøre klimarelaterede finansielle risici, og opfordrer til, at der afrapporteres årligt i forbindelse med de generelle finansielle rapporter.

TCFD opfordrer til, at der udarbejdes fremadskuende information ved hjælp af scenarie-analyser, der anses for at være et værktøj til at styrke de strategiske planers modstandsdygtighed og fleksibilitet. Denne information er vigtig for, at investorer og andre aktører kan forstå, hvor sårbare individuelle virksomheder/organisationer er over for klimarelaterede risici, og hvordan sådanne sårbarheder kan adresseres.

Danske pensionselskaber, der pr. januar 2018 har tilsluttet sig TCFD-anbefalingerne:

- ATP
- MP Pension
- P+ (DIP/JØP)

Afspejler porteføljen de internationale klimamål?

Det stigende fokus på klimapolitikens betydning for investeringsrisici og -muligheder har rejst behov for, at investorer opgør porteføljens klimabelastning. Det rejser naturligvis spørgsmålet om, hvordan en sådan analyse kan gennemføres. Opgørelse af porteføljens CO₂-aftryk er én metode – her bygges der på data eller vurderinger af CO₂-udledningen fra selskaberne i porteføljen.

En anden metode kombinerer scenarieanalyser med CO₂-udledende selskabers konkrete investeringsplaner. Metoden kaldes Sustainable Energy Investment Metrics (SEIM) og kan anvendes til at få et billede af, hvordan aktieporteføljen inden for udvalgte sektorer flugter med de internationale klimamål. Metoden er udviklet af et konsortium ledet af 2 Degrees Investing Initiative, og WWF har i 2017 anvendt metoden til at gennemføre analyser af pensionselskabers aktieporteføljer i forbindelse med et europæisk WWF-projekt, der omfatter de 100 største pensions- og forsikringselskaber i Europa.

Fælles for metoderne er, at de fortsat er under udvikling og har svagheder. Opgørelserne af CO₂-aftryk er bl.a. blevet kritiseret for at være for upræcise pga. manglende data, mens SEI-analyserne indtil nu har bygget på IEA's 2-graderssenarie, hvilket er mindre ambitiøst end de mål, der ligger i Paris-aftalen.

3.2 EU High-Level Expert Group on Sustainable Finance

EU-Kommissionen nedsatte i december 2016 en High-Level Expert Group (HLEG) on sustainable finance. Ekspertgruppen fik til opgave at komme med anbefalinger til en ny handlingsplan for bæredygtig finansiering, som Kommissionen forventes at præsentere i marts 2018.

”Failure to consider such long-term risks as the threat of climate change could lead pension funds to experiencing lower returns and valuation losses...”

- High-Level Expert Group on Sustainable Finance

Klimaforandringerne er et af de største emner på HLEG's dagsorden. HLEG offentliggjorde sine endelige anbefalinger i januar 2018. Blandt ekspertgruppens anbefalinger kan bl.a. følgende klimarelaterede fremhæves:

- Klimarapportering skal være obligatorisk for finansielle institutioner fra 2020 og skal bygge på TCFD-anbefalingerne
- Bæredygtighed skal inkluderes i investorenes lovgivningsmæssige forpligtelser over for deres kunder/medlemmer
- Der skal fastsættes europæiske standarder for grønne obligationer
- Klimaeffekten bør opgøres og offentliggøres for de indeks, som anvendes til finansielle produkter (FTSE 100, MSCI World, etc.)

3.3 Relaterede EU-direktiver

IORP II-direktivet

EU vedtog i 2016 *The Institutions for Occupational Retirement Provisions Directive (IORP II)*. Direktivet omhandler en række forhold vedrørende arbejdsmarkedsrelaterede pensionskasser og foreskriver bl.a., at – for at beskytte pensionsopsparerne – skal disse pensionskasser tage klimarisici, herunder risikoen for strandede aktiver, såvel som andre ESG-faktorer i betragtning, når de træffer investeringsbeslutninger. Direktivet er nu i gang med at blive implementeret i de europæiske lande. I Danmark er det alene reguleringen af firmapensionskasser, der er funderet i IORP II-direktivet.

Direktiv om aktivt ejerskab

Det nye direktiv om aktivt ejerskab (*Shareholder Rights Directive*) fra 2017 lægger op til, at institutionelle investorer offentliggør deres politik for aktivt ejerskab og årligt redegør for, hvordan den er blevet implementeret. Politikken bør beskrive, hvordan det aktive ejerskab integreres i investeringsstrategien, og hvordan investorerne overvåger selskaber i porteføljen og bl.a. forsøger at styrke disses miljømæssige og sociale forhold. Direktivet vil komplementere og styrke *Direktivet om ikke-finansielle* rapportering og være med til at sikre investorer bedre adgang til information i de selskaber, de investerer i, hvilket er en vigtig nøgle til udøvelse af aktivt ejerskab.

Direktiv om ikke-finansiell rapportering

Direktivet fra 2014 kræver, at større virksomheder af særlig offentlig interesse skal rapportere i deres årsrapport om politikker, risici og resultater inden for miljø og sociale områder (ESG). Formålet er at forbedre gennemsigtighed og sammenlignelighed af ikke-finansielle oplysninger. Direktivet berører børsnoterede og statslige virksomheder med over 500 medarbejdere.

Direktivet gør det lettere for investorer at indhente relevant information fra europæiske virksomheder. Derfor er implementeringen af direktivet et vigtigt skridt fremad for de europæiske og internationale investorer, som søger viden om ESG-relaterede risici og muligheder for at kunne træffe beslutninger på et mere oplyst grundlag. Direktivets bestemmelser trådte i kraft i medlemslandene den 6. december 2016. EU-Kommissionen har i juli 2017 offentliggjort en vejledning og metode til rapporteringen. I vejledningen henvises der eksplicit til TCFD-anbefalingerne.

3.4 Ny dansk vejledning om ansvarlige investeringer

Ny dansk vejledning om ansvarlige investeringer vil blive offentliggjort i starten af 2018. Vejledningen vil skærpe forventningerne til danske pensionsselskaber og andre investorer sammenlignet med statens seneste vejledning fra 2010. Vejledningen forventes klart at slå fast, at investorer bør leve op til FN's og OECD's retningslinjer for ansvarlige investeringer, herunder bidrage til, at Paris-aftalens mål kan nås.

4. TENDENSER BLANDT PENSIONSSKABERNE

4.1 En del selskaber har indskrevet Paris-aftalen - men langt fra alle

I WWF's sidste rapport fra 2016 sporedes en øget klimabevidsthed hos flere af pensionsselskaberne, og denne tendens synes at fortsætte.

FN's klimaafale, der blev vedtaget i Paris i 2015, er blevet et stærkt, globalt pejlemærke for alt klimaarbejde. Indskrivningen af Paris-aftalen i pensionsselskabernes investeringsstrategier er derfor en vigtig forudsætning for, at de begynder at arbejde systematisk med at vurdere klimarelaterede risici og muligheder.

Af den grund var en af WWF's hovedanbefalinger i den sidste rapport, at pensionsselskaberne bør bakke op om Paris-aftalen. Dette er også årsagen til, at WWF har valgt at omformulere det kriterium, der hidtil har heddet "Klimatænkning i investeringspolitikken", således at det nu fokuserer på, hvorvidt og hvordan selskaberne arbejder med Paris-aftalen.

Da den sidste WWF-rapport udkom, var Paris-aftalen dugfrisk, og selv om visse af pensionsselskaberne angav, at de var begyndt at reflektere over, hvad den betyder for investorer, havde ingen endnu refereret til den i deres retningslinjer.

I 2017/18-rapporten er der 8 selskaber, der har indskrevet direkte reference til Paris-aftalen, enten i deres investeringsstrategier eller i deres retningslinjer/politikker for ansvarlige investeringer.

Pensionsselskaber, der har indskrevet Paris-aftalen i deres investeringspolitik	
Industriens Pension	PenSam
Lægernes Pension	PFA
MP Pension	PKA
P+	Sampension

Desværre er det stadig størstedelen af selskaberne, der ikke refererer direkte til Paris-aftalen i deres ansvarlige investeringspolitik. PBU og Danica Pension skriver i besvarelsen, at de mener, at Paris-aftalen hører ind under deres almindelige UN Global Compact forpligtelser.

Når WWF alligevel vælger at anse en reference til Paris-aftalen som central i forhold til at opnå point, skyldes det en vurdering af, at referencen er med til at vise både indadtil i organisationen og udadtil over for omverdenen, at et klimafokus er afgørende for selskabets profil og evne til at skabe afkast til pensionskunderne i fremtiden.

Nogle selskaber forholder sig tilsyneladende slet ikke til Paris-aftalen. Hverken AP Pension eller Topdanmark nævner noget sted på deres hjemmesider Paris-aftalen eller andet, der peger i retning af, at klima og grøn omstilling er i fokus.

4.2 Stor forskel på, hvor langt pensionselskaberne er nået med at skabe klimasystematik

Der er på nuværende tidspunkt ikke en standardiseret tilgang til, hvordan Paris-aftalen bedst implementeres i investeringsarbejdet, men det er vigtigt, at pensionselskaberne hver især gør sig overvejelser om, hvordan de konkret kan gøre det.

Her er der stor forskel på, hvor langt de pensionselskaber, der refererer til Paris-aftalen, er nået. Forskellen undrer ikke, da det er forskelligt, hvor længe de enkelte selskaber har arbejdet med dagsordenen. Her er PKA det selskab, der længst og tydeligst har haft klima som fokusområde. Det gælder både ift. PKA's mange investeringer i grøn energiinfrastruktur, især havmøller, og ift. de fossile energiinvesteringer, hvor PKA har indledt engagement med et omfattende antal selskaber.

Rundbord om Paris-aftalen

Ti danske pensionselskaber drøftede erfaringer med at integrere klimarisici og -muligheder til et rundbord arrangeret af WWF Verdensnaturfonden i oktober 2017. De deltagende pensionselskaber refererer alle til Paris-aftalen i deres investeringspolitikker eller har på anden vis klart fokus på klimarelaterede investeringer. Men én ting er at anerkende, at Paris-aftalen har betydning for investeringer – noget andet er, hvordan man i praksis integrerer klima i de daglige investeringsbeslutninger. Det var omdrejningspunktet for diskussionen, hvor både erfaringer og udfordringer blev vendt rundt om bordet. Arrangementet var led i et europæisk WWF-projekt, der omfatter de 100 største pensions- og forsikringselskaber i Europa.

PFA har ikke haft fokus på klima i lige så lang tid, men har iværksat et seriøst arbejde for at udvikle en metode til at screene PFA's aktie- og obligationsporteføljer med henblik på at sikre, at investeringerne er i overensstemmelse med Paris-aftalen. Metoden blev færdig i 2017 og vil nu blive implementeret i det konkrete investeringsarbejde. Samtidig har PFA fået fokus på at øge investeringer i energiinfrastruktur.

ATP refererer ikke direkte til Paris-aftalen i sine politikker eller retningslinjer, men har inden for det seneste år valgt at sætte øget fokus på klimarisici og muligheder ved at opbygge en ny klimaorganisation internt i ATP, der skal styrke samspillet mellem forskellige teams i investeringsafdelingen. Dette er bestemt en spændende og positiv udvikling i Danmarks største pensionselskab.

Det er WWF's vurdering, at andre pensionselskaber er mindre langt i arbejdet med at skabe systematik og en organisation, der kan tage højde for klima. Men det må forventes, at flere bevæger sig i samme retning som konsekvens af den stigende erkendelse af vigtigheden af at integrere klimahensyn i investeringsbeslutninger.

4.3 Ingen klare mål om generelt frasalg af fossile energiinvesteringer

Ingen selskaber har endnu sat et klart mål om en generel udfasning af investeringer i selskaber, der udvinder fossil energi.

Som i tidligere undersøgelser insisterer de fleste pensionselskaber på, at aktivt ejerskab er en bedre løsning end frasalg med den begrundelse, at de kan gøre en større forskel ved at være aktive ejere end ved at frasælge. WWF's holdning er, at aktivt ejerskab kan være et godt redskab i nogle tilfælde, men at det for så vidt angår selskaber, hvis forretningsmodel er baseret på udvinding af fossile brændsler, er tvivlsomt, om et så radikalt skift af forretningsmodel, som skal til for at holde temperaturstigningen under 1,5 grader, kan nås inden for en tilstrækkelig kort årrække. Derfor opererer WWF fortsat med et kriterium for mål om frasalg i undersøgelsen.

Lærernes Pension skiller sig ud ved i slutningen af 2017 at have besluttet at udfase fossile investeringer. I første omgang frasælges kul og højrisikabel olie, men i løbet af 2018 vil der blive udarbejdet en mere langsigtet plan. Lærernes Pension tegner derfor til at blive det første selskab, der sætter et mål om frasalg, men indtil planen ligger klar, er det ikke til præcist at vide, hvad dette vil indebære.

Flere af selskaberne henviser til deres eksklusioner af kulselskaber. Dette er naturligvis positivt, da kul er det mest klimaskadelige fossile brændsel. Reduktion af kulselskaber i porteføljen er imidlertid ikke nødvendigvis ensbetydende med, at der sker en samlet reduktion af den fossile portefølje.

Sammenlignet med undersøgelsen i 2016 er det udover PKA og Nordea Liv & Pension nu også PenSam, PFA og SEB Pension, der har sat kulselskaber på eksklusionslisten. Lærernes Pension forventer at gøre det samme i løbet af første halvår 2018. SEB Pension og snart Lærernes Pension går længst i udelukkelseskriterierne ved at udelukke selskaber, hvor kuludvinding udgør hhv. 20% og 25% af omsætningen.

Derudover har bl.a. P+ frasolgt et antal kulselskaber, men uden at sætte dem på eksklusionslisten. I det hele taget er det tydeligt, at der er en klar og stigende bevidsthed blandt de danske investorer om, at investeringer i kul er en risikabel og dårlig forretning.

Internationale eksempler på divestment i 2017			
	Type	Investeringsformue	Udmelding 2017
AXA	Multinationalt forsikringsselskab	ca. 5,5 billioner DKK	Vil trække ca. 19 milliarder DKK ud af kulinvesteringer Vil trække alle deres investeringer ud af tjæresandsaktiviteter, ca. 5 milliarder DKK Vil ikke længere forsikre kulkraftværker eller olieudvinding fra tjæresand
Norges Oliefond	Statens pensionselskab i Norge	ca. 6,5 billioner DKK	Vil trække alle investeringer ud af olie og gas, ca. 229 milliarder DKK Finansierer i forvejen ikke selskaber, hvor over 30% af indtjeningen er fra kul
BNP Paribas	Bank	ca. 4 billioner DKK	Vil ikke finansiere produktion, distribution, markedsføring, transport eller eksport af skifergas eller olie fra tjæresand Finansierer allerede ikke kulkraftværker eller kulminer
Verdensbanken	Multilateral bank	ca. 1,8 billioner DKK	Vil ikke finansiere udvinding og produktion af olie og gas efter 2019

Oversigt over investorer, der har valgt at diveste fra fossile investeringer i 2017. Udarbejdet efter: AXA 2017, Norges Bank Investment Management 2017, Berlingske Business 2017, BNP Paribas 2017, World Bank Group 2017

Nu kommer olie og gas også under kritisk lup

De institutionelle investorer har et stykke tid haft fokus på kul, men nu er olie- og gasselskaber også kommet på dagsordenen. Norges Oliefond og Verdensbanken har udmeldt, at de vil diveste fra olie- og gasselskaber. PKA har sammen med fire andre pensionsselskaber fra Sverige (AP7), Frankrig (FRR), Holland (PGGM) og Storbritannien (LGIM), samt tænketanken Carbon Tracker udgivet en rapport med fokus på olie- og gasselskaber. Rapporten omhandler, i hvor høj grad de største privatejede olie- og gasselskaber er kompatible med et 2-gradersscenarie. Hensigten er at give investorerne et værktøj til at vurdere risikoen forbundet med at investere i olie- og gasselskaberne under forudsætning af, at store dele af olie- og gasreserverne må blive i jorden. Det vidner om, at investorer er begyndt at anerkende, at også olie- og gasinvesteringer risikerer at ende som stranded assets.

4.4 Klima som selvstændigt emne i det aktive ejerskab

Flere af selskaberne begynder nu at have et klart fokus på klima i udøvelsen af aktivt ejerskab. Det drejer sig om ATP, Industriens Pension, Lægernes Pension, MP Pension, Nordea Liv & Pension, P+, PBU, PenSam, PensionDanmark, PFA, PKA, Sampension og SEB. De fleste af de samme selskaber har også tilsluttet sig det nye Climate Action 100+-initiativ, som løber over fem år, og hvis mål er at påvirke de 100 største CO₂-udledere til at tage højde for Paris-aftalen.

Det aktive ejerskab relateret til klima kan handle om omstilling af forretningsmodeller på baggrund af Paris-aftalen, men også om virksomhedernes rapportering af emissioner og håndtering af fysiske risici som følge af klimaforandringer.

Flere af selskaberne refererer nu til konkrete eksempler på resultater af det aktive ejerskab i relation til klima. Det drejer sig typisk om de resolutioner, der er blevet stemt igennem på nogle af de store olieselskabers generalforsamlinger. Resolutionerne handler typisk om at få det pågældende selskab til at vurdere, hvordan det vil klare sig økonomisk i forhold til et lavemissionsscenario, hvor lovgivning og politik er indrettet efter Paris-aftalen. Dette er naturligvis positivt, men der er fortsat lang vej fra en resolution om at redegøre for et olieselskabs resistens over for strammere mål og politikker, til der sker en reel og radikal transformation af forretningsmodellen.

Klimarapportering stemt igennem hos olie- og gasselskaber i 2017

I maj 2017 stemte 62% af aktionærerne i ExxonMobil for, at selskabet skal gennemgå en stress-test af, hvordan Paris-aftalens mål om maksimalt 2-graders temperaturstigning vil påvirke selskabet. Et lignende forslag omkring øget klimarapportering blev stemt igennem til generalforsamlingen hos Occidental Petroleum i 2017. Tidligere har forslag om klimarapportering hos begge selskaber været til afstemning, men uden at det er blevet stemt igennem. Det tyder derfor på en holdningsændring blandt aktionærer, hvor risiciene ved klimaforandringerne i højere grad bliver taget seriøst.

4.5 Tendens mod større åbenhed omkring aktivt ejerskab – men fortsat ikke nok

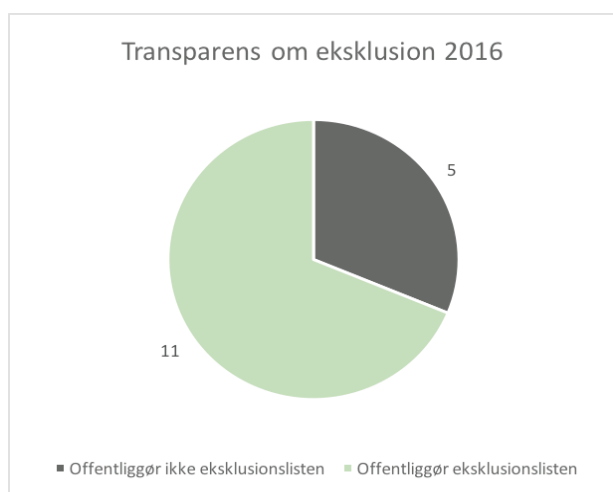
En af udfordringerne med aktivt ejerskab er spørgsmålet om, hvorvidt det reelt inden for en kortere årrække fører til forandringer i selskabet, der indledes dialog med – eller om det bliver en undskyldning for at fastholde investeringer, uden at der sker udvikling nok. Derfor er transparens vigtigt. Her er der positive takter i nogle af selskaberne.

PKA har i efteråret 2017 lanceret en ny platform, hvor man kan se, hvordan der stemmes på samtlige generalforsamlinger. Også via MP Pension, Nordea Liv & Pension, PBU og SEB Pensions hjemmesider kan man finde oplysninger om stemmeafgivning. ATP og Sampension har planer om fra 2018 at gøre det samme, og også andre gør sig overvejelser om den fremtidige kommunikation om det aktive ejerskab.

Når det kommer til de dialoger, som pensionselskaberne indleder med selskaber om kritiske temaer, er der kun meget lidt transparens. Her er det typiske svar fortsat, at man af hensyn til mulighederne for at gennemføre dialogen ikke ønsker at oplyse nærmere – heller ikke om, hvilke selskaber, man har sat under kritisk lup. Omvendt kan man mene, at offentliggørelse netop er med til at øge presset på selskaberne.

Kun PFA løfter lidt af sløret for, hvad igangværende dialoger handler om via en såkaldt ”log” – dog kun om de dialoger, PFA står for på egen hånd. PKA er netop begyndt at offentliggøre en komplet liste over de selskaber, PKA har dialog med. Heraf fremgår det overordnede tema, som dialogen handler om, men ikke det nærmere indhold. Samtidig offentliggør PKA nu også en liste over de selskaber, der er under observation. PensionDanmark planlægger også at offentliggøre en liste over de selskaber, der er dialog med.

Til gengæld er det langt hovedparten af pensionselskaberne der nu lægger deres eksklusionslister på hjemmesiden. Siden sidste undersøgelse er Lægernes Pension, Lærernes Pension og P+ begyndt at gøre det. Det betyder, at af de 17 undersøgte selskaber er det kun AP Pension, PBU og Topdanmark, der fortsat ikke offentliggør deres lister.

Øget deltagelse i internationale samarbejder

IIGCC (International Investors Group on Climate Change)

Et forum, hvor investorerne samarbejder om klima, der har til formål at påvirke politik, virksomheder, investeringspraksisser til at tage højde for de langsigtede risici, der er forbundet med klimaforandringer.

14 af de 17 pensionselskaber er med i dette netværk: ATP, Danica Pension, Industriens Pension, Lægernes Pension, MP Pension, Nordea Liv & Pension, P+, PBU, PenSam, PensionDanmark, PFA, PKA, Sampension og SEB Pension

Climate Action 100+

Climate Action 100+ er et 5-årigt investorinitiativ der stiller mod at påvirke de 100 største udledere, til at anerkende klima i ledelsesstrukturen, tage skridt for at reducere virksomhedens drivhusgasudledning og offentliggøre data i henhold til TCFD-anbefalingerne.

12 pensionselskaber er med i dette initiativ: ATP, Industriens Pension, Lægernes Pension, MP Pension, Nordea Liv & Pension, P+, PenSam, PensionDanmark, PFA, PKA, Sampension og SEB Pension

CDP

Indsamler data fra virksomheder om deres miljø- og klimamæssige fodaftryk. Formålet er at udbrede rapportering af miljø- og klimarisici, så investorer kan tage velinformerede investeringsbeslutninger.

8 pensionselskaber er med i initiativet: ATP, Danica Pension, MP Pension, P+, PensionDanmark, PFA, Sampension og SEB Pension

UN PRI (United Nations Principles for Responsible Investment)

UN PRI er et internationalt netværk af institutionelle investorer, der bygger på 6 principper om ansvarlig investering. Formålet er at inkorporere ESG (environment, social, governance) faktorer i investeringsprocessen.

UN PRI er støttet af 7 pensionselskaber: ATP, Danica Pension, MP Pension, P+, PKA, Sampension og SEB Pension

UN Global Compact

UN Global Compact er et initiativ for virksomheder, som bygger på en række principper for bæredygtighed, der blandt andet støtter Verdensmålene.

14 pensionselskaber støtter op om dette initiativ: ATP, Danica Pension, Industriens Pension, Lægernes Pension, MP Pension, Nordea Liv & Pension, PenSam, PensionDanmark, PFA, PKA, Sampension, SEB Pension, Topdanmark og AP Pension

Montreal Pledge

Ved at underskrive Montreal Pledge forpligter investorer sig til årligt at måle og offentliggøre CO₂-fodaftrykket af deres investeringsporteføljer.

Kun 3 af de 17 pensionselskaber er med: Danica Pension, Nordea Liv & Pension, og SEB Pension

Letter from Global Investors to Governments of the G7 and G20 Nations

Dette brev blev sendt af sted forud for G7-mødet i maj 2017 og G20-mødet i juli 2017. I brevet bliver G7- og G20-landene opfordret til at stå ved deres forpligtelser i Paris-aftalen og udvikle langsigtede klimaplaner, så Paris-aftalens mål kan nås.

14 pensionselskaber skrev under på dette brev: ATP, Danica Pension, Industriens Pension, Lægernes Pension, MP Pension, Nordea Liv & Pension, P+, PBU, PenSam, PensionDanmark, PFA, PKA, Sampension og SEB Pension

Sådan fordeler pointene sig i 2017/18-undersøgelsen

- 10-12 point: Klimaet er i top
 7-9 point: Få det sidste gjort
 4-6 point: Kom nu for alvor i gang
 0-3 point: Alt for ringe – det kan nemt gøres bedre

Pensionselskab	Klimatænkning (Paris-aftalen)	Mål om grøn energi	Grønne investeringer	Mål om frasalg af fossil energi	Aktivt ejerskab ift. klima	Praksis for eksklusion	Total 2017/18	Udvikling 2016-2018	Total 2016
PKA	1	2	2	0	2	2	9	—	9
PFA	1	0	2	0	2	2	7	↑	5
Lægernes Pension	1	1	2	0	1	1	6	—	-
ATP	1	1	2	0	1	1	6	↑	2
MP Pension (tidl. Unipension)	1	1	1	0	2	1	6	↑	2
Nordea Liv & Pension	0	0	2	0	2	2	6	↑	5
P+ (JØP/DIP)	1	1	2	0	1	1	6	↑	5
PenSam	1	0	2	0	1	2	6	↑	5
SEB	0	0	2	0	2	2	6	↑	5
Industriens Pension	1	0	2	0	1	1	5	↑	3
Sampension	1	0	2	0	1	1	5	↑	3
PensionDanmark	0	1	2	0	1	1	5	—	5
Lærernes Pension	1	0	2	0	0	1	4	—	4
PBU	0	0	2	0	2	0	4	—	4
Danica Pension	0	0	2	0	0	1	3	—	3
AP Pension	0	0	2	0	0	0	2	↓	4
Topdanmark	0	0	0	0	0	0	0	↓	1

5. METODE OG TIDLIGERE ANALYSER

Det er fjerde gang, at WWF gennemfører en kvalitativ undersøgelse blandt de største pensionselskaber i Danmark med henblik på at vurdere, i hvor høj grad pensionselskaberne har fokus på klimaudfordringen, når de investerer.

I den første undersøgelse fra 2013 blev der set på de otte største selskaber. I den anden og tredje undersøgelse, der blev gennemført i hhv. 2014 og 2016, blev kredsen udvidet, så de 16 største selskaber blev omfattet.

I 2017 er der medtaget et enkelt nyt pensionselskab, Lægernes Pension. Samtidig er Unipensionssamarbejdet mellem tre pensionskasser ophørt, og som konsekvens er MP Pension blevet sig selv. Undersøgelsen omfatter derfor følgende 17 selskaber: AP Pension, ATP, Danica Pension, Industriens Pension, P+ (JØP/DIP), Lægernes Pension, Lærernes Pension, MP Pension, Nordea Liv & Pension, PBU, PenSam, PensionDanmark, PFA, PKA, Sampension, SEB Pension og Topdanmark.

Selskaberne er blevet stillet en række spørgsmål om deres energiinvesteringer og arbejde med klima og etik. Selskabernes egne svar i spørgeskemaundersøgelsen er suppleret med tilgængelig information på hjemmesider mm. for at sikre en bred og afbalanceret vurdering af selskaberne. Da AP Pension og Topdanmark har valgt ikke at besvare spørgeskemaet i år, er vurderingen af disse to selskaber alene sket på baggrund af selskabernes informationer på deres hjemmesider og anden offentlig tilgængelig information.

Pensionselskaberne har fået point på baggrund af et sæt bedømmelseskriterier, som WWF har udarbejdet, og som kan ses på næste side. Der tildeles point på henholdsvis 0, 1 og 2, hvor 2 er bedst. Der er seks kategorier, og der er dermed mulighed for at opnå maksimalt 12 point i alt.

De seks kategorier, som indgår i vurderingen i 2017, er: 1) Integration af Paris-aftalen i investeringspolitikken, 2) Målsætning for investeringer i grønne energiteknologier, 3) Investeringer i grøn energiteknologi, 4) Målsætning for frasalg af investeringer i fossil energi, 5) Aktivt ejerskab og 6) Eksklusion.

Der er sket tre ændringer i kriterierne sammenlignet med rapporten fra 2016. Kriteriet om Paris-aftalen erstatter tidligere års kriterie om klimahensyn i investeringspolitikken, idet Paris-aftalen opfattes som norm-sættende for det fremadrettede klimaarbejde. Aktivt ejerskab medtages som nyt kriterium, da det spiller en stigende rolle i forhold til at udfordre de fossile energiselskabers forretningsmodeller i lyset af Paris-aftalen. Til gengæld udgår det tidligere kriterie om medlemmernes/kundernes muligheder for at opnå indflydelse.

Ændringerne kan ikke undgå at få konsekvenser for det samlede antal points, pensionselskaberne opnår. Mens nogle får mulighed for at opnå flere points end normalt, da deres struktur betyder, at de ikke tidligere har kunnet opnå 2 points i kriteriet for medlemsindflydelse, vil andre opleve, at de mister points, netop fordi de før har scoret højt på medlemsindflydelse, men ikke tilsvarende opnår toppoints, når det gælder aktivt ejerskab.

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført i juli-august 2017 med opfølgende spørgsmål i december-januar 2018. Der er desuden indhentet information fra bl.a. pensionselskabernes hjemmesider. Udarbejdelsen af rapporten er afsluttet den 31. januar 2018.

De seks kategorier i vurderingen af pensionselskaberne

1. Integration af Paris-aftalen i investeringspolitikken

- Der er ingen reference til Paris-aftalen i pensionselskabets investeringspolitik 0
- Der refereres til Paris-aftalen og er påbegyndt arbejde for at leve op til Paris-aftalen 1
- Investeringsarbejdet er tydeligt indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål 2

WWF opfatter Paris-aftalen som normsættende for det klimarelaterede arbejde. Derfor lægges der i kriteriet vægt på, at pensionselskaberne har integreret en reference til aftalen i investeringspolitikken som en vigtig forudsætning for opbygningen af en systematik med at vurdere klimarelaterede risici og muligheder ifm. investeringer.

2. Målsætning for grønne energiinvesteringer

- Der er ingen målsætning om at investere mere i grøn energiteknologi 0
- Der er en kvalitativ målsætning om at investere mere i grøn energiteknologi 1
- Der er en kvantitativ målsætning om at investere mere i grøn energiteknologi 2

Der gives flest point for et kvantitativt mål, eftersom et sådant i højere grad forpligter og kan forfølges, specielt hvis det samtidig er tidsbestemt. Der gives kun point, hvis målsætningerne er offentligt tilgængelige for medlemmer/kunder og andre via selskabets hjemmeside. Grøn energiteknologi defineres her som vedvarende energi, energieffektive løsninger, samt infrastruktur der understøtter udbredelsen af vedvarende energi. Mål som led i klimastrategi for egen drift tæller ikke med i denne analyse.

3. Konkrete investeringer i grøn energi

- Pensionselskabet investerer ikke i grøn energiteknologi 0
- Pensionselskabet investerer i grøn energiteknologi via aktier eller fonde med bredt fokus på miljø, klima eller energi 1
- Pensionselskabet foretager større investeringer i grøn energiinfrastruktur eller investerer i fonde med fokus på grøn energiteknologi 2

WWF anser pensionselskabernes finansieringsbidrag ifm. større investeringer i grøn infrastruktur (havmølleparker, transmissionsanlæg eller ledningsnet, der understøtter grøn energi mv.), som særligt vigtige for den grønne omstilling og giver derfor flest point herfor. Energieffektiviseringer i pensionskassejede ejendomme eller byggerier, samt tiltag i eget domicil, indgår ikke i denne undersøgelse.

4. Målsætninger for fossil energi

- Der er ingen målsætning om generelt frasalg af investeringer i fossil energi pga. klimahensyn 0
- Der er en kvalitativ målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi 1
- Der er en kvantitativ målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi 2

Der gives flest point, hvis pensionselskabet har en kvantitativ – og helst også tidsbestemt – målsætning, eftersom selskabet dermed viser reel stillingtagen og vilje til handling ift. at frasælge investeringer i fossil energi. Der gives kun point, hvis målsætningerne er offentligt tilgængelige for medlemmer og andre via selskabets hjemmeside.

5. Aktivt ejerskab

- Der udøves ikke aktivt ejerskab i relation til klima 0
- Der udøves aktivt ejerskab med klart fokus på klima 1
- Der udøves aktivt ejerskab i relation til klima, med transparens ift. stemmeafgivelse og/eller dialog 2

Nyt kriterium. Generel beslutning om ikke at udøve aktivt ejerskab, men frasælge i stedet, betragtes som positivt, selv om det ikke belønnes her, hvis det vel at mærke er udtryk for en strategisk beslutning fulgt op af konsekvent handling. Der gives flest point, hvis der udøves aktivt ejerskab i relation til klima, hvor der samtidig er åbenhed ift. stemmeafgivelse og/eller dialog. Det er dog også afgørende, at der sættes en klar tidshorizont for dialogen, og at der frasælges, hvis dialogen ikke bærer frugt.

6. Eksklusioner

- Eksklusionslisten er ikke offentliggjort 0
- Eksklusionslisten er offentliggjort 1
- Eksklusionslisten er offentliggjort, og der er foretaget eksklusioner på baggrund af klimahensyn 2

Der gives flest point, hvis der er foretaget eksklusion med klimarelateret begrundelse – og hvis eksklusionen samtidig er offentliggjort som et synligt og håndgribeligt tegn på, at pensionselskabet aktivt forholder sig til de klimarisici, der er forbundet med investeringer i bl.a. fossil energi.

Det højeste point gives for eksklusion foretaget på baggrund af klimahensyn, og som samtidig er offentliggjort, da det er et synligt og håndgribeligt tegn på, at pensionselskabet aktivt forholder sig til de klimarisici, der er forbundet med investeringer i fossil energi.

6. GENNEMGANG AF DE ENKELTE PENSIONSSKABER

AP Pension: 2 point

Medlemmer: ca. 150.000 • Aktiver i alt pr. 30/06 2017: ca. 111 mia. kr.

Status: AP Pension har ingen overvejelser om klima på hjemmesiden og mangler fortsat transparens omkring investeringer, aktivt ejerskab og eksklusioner.

Anbefalinger: Offentliggør aktielisten og sig ja til at deltage i WWF's næste undersøgelse.

AP Pension har, i lighed med de tidligere undersøgelser, valgt ikke at besvare WWF's spørgeskema. Derfor er vurderingen udelukkende baseret på, hvad der er af tilgængeligt materiale på hjemmesiden. Når AP Pension går 2 point tilbage ift. sidste undersøgelse, skyldes det ikke, at AP's indsats ift. klima er blevet ringere, men at AP tidligere fik 2 point i den nu udgåede kategori om muligheden for medlemsindflydelse.

1. Investeringspolitikken er indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål: 0 point

Der er ingen reference til Paris-aftalen eller klima i det hele taget i AP's politik for ansvarlige investeringer eller på hjemmesiden i øvrigt.

2. Målsætning om øgede investeringer i grøn energi: 0 point

AP Pension angiver ikke en målsætning om at øge investeringerne i grøn energiteknologi på hjemmesiden.

3. Investeringer i grøn energi: 2 point

Det fremgår af Årsrapport 2016, at AP Pension har investeringer i fonden Copenhagen Infrastructure II.

4. Målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi: 0 point

AP Pension har ikke en offentliggjort målsætning om at reducere sine investeringer i fossil energi.

5. Aktivt ejerskab i relation til klima: 0 point

Der er ingen indikation på AP Pensions hjemmeside af, at der udøves aktivt ejerskab i relation til klimarelaterede temaer. Ifølge AP Pension er dialog "det mest effektive redskab til at fremme ansvarlig adfærd samtidig med at sikre det bedst mulige langsigtede afkast af de investerede pensionsmid-

ler”. Stemmeafgivelser er ikke offentligt tilgængelige, og det oplyses ikke, hvem AP Pension er i dialog med. Det aktive ejerskab forvaltes primært af eksterne konsulenter.

6. Eksklusioner: 0 point

Eksklusionslisten offentliggøres ikke på AP Pensions hjemmeside. AP Pension oplyser, at de ekskluderer selskaber, hvis de ikke lever op til AP's investeringspolitik, og dialog er virkningsløs, eller hvis de er sanktioneret af den danske stat. Der er ingen oplysninger, der peger i retning af, at der ekskluderes på baggrund af klimahensyn.

ATP: 6 point

Medlemmer: 5 mio. • Aktiver i alt pr. 31/12 2016 ca. 870 mia. kr.

Status: ATP har rykket sig på klimadagsordenen og har skabt en ny intern governance-struktur for klima.

Anbefalinger: Referér direkte til Paris-aftalen i investeringspolitikken, og sæt konkrete mål om at øge investeringer i grøn energi.

1. Investeringspolitikken er indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål: 1 point

ATP henviser ikke direkte til Paris-aftalen i sin investeringspolitik, da der generelt ikke henvises til konkrete konventioner. Men som noget nyt har ATP gennemført en governance-model, hvor ATP's Komité for samfundsansvar har udpeget en klimaansvarlig, og der til at støtte arbejdet er nedsat et klimaforum bestående af lederne af alle investeringsafdelinger. Dette vurderes at være et vigtigt initiativ til styrkelse af ATP's arbejde med at inddrage klimarelaterede risici og muligheder i investeringsarbejdet.

ATP oplyser, at ATP har foretaget opgørelse af aktiebeholdningens CO₂-aftryk, og at planen er at offentliggøre det i forbindelse med den kommende rapport om samfundsansvar. ATP har ikke stresstestet porteføljen under forskellige klimascenarier, men træffer løbende investeringsbeslutninger på baggrund af konkrete analyser af mellem- og langsigtede klimarisici, der forventes at have konsekvenser for investeringsrentabiliteten.

2. Målsætning om øgede investeringer i grøn energi: 1 point

ATP svarer i undersøgelsen, at de har et specielt fokus på markedet for klimarelaterede investeringer og en målsætning om at få større eksponering mod klimarelaterede investeringer. På hjemmesiden oplyses det, at klimainvesteringer og grøn omstilling er et investeringsområde, ATP aktivt søger at investere i. ATP får derfor point for en kvalitativ målsætning, som også kommunikeres til offentligheden.

3. Investeringer i grøn energi: 2 point

ATP oplyser, at der investeres i grøn energi via aktier, fonde og direkte investeringer. Eksempler på de største selskabsinvesteringer inkluderer Ørsted og Vestas (noterede aktieinvesteringer) og Element Power (unoteret). Derudover har ATP investeringer i solceller i Japan, vindmøller i Mexico og mindre vandkraft.

4. Målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi: 0 point

ATP oplyser i undersøgelsen, at "ATP forventer på mellemlang og lang sigt, at der sker en transformation fra fossil energi til grønne alternativer, og ATP vil med sine investeringer bidrage til denne transformation (under forudsætning af, at ATP kan opnå et relevant risikostyret afkast)." Dette er ikke offentliggjort, og der gives ikke point. ATP oplyser, at relativt set har selskabet kun en mindre eksponering mod fossil energi.

5. Aktivt ejerskab i relation til klima: 1 point

ATP udøver aktivt ejerskab, hvor klimahensyn indgår, og har i besvarelsen givet eksempler på klimarelaterede aktionærforslag. Det aktive ejerskab udøves af ATP selv. Hos Occidental Petroleum Corporation har ATP eksempelvis støttet forslag, der opfordrer til, at Occidental rapporterer og evaluerer, hvordan klimaforandringer påvirker selskabet. ATP oplyser derudover, at der i det aktive ejerskab i 2016 og 2017 desuden har været fokus på selskaber i porteføljen, som ikke rapporterer tilstrækkeligt på deres CO₂-emissioner. ATP har underskrevet det nye Climate Action 100+-initiativ, der har fokus på aktivt ejerskab over for de 100 største drivhusgasudledere.

ATP offentliggør ikke igangværende dialoger. Ift. stemmeafgivelser er det planen fremover at offentliggøre dem, første gang i forbindelse med samfundsrapporten, der udkommer i 2018.

6. Eksklusioner: 1 point

ATP har en offentliggjort eksklusionsliste, men har ikke ekskluderet selskaber på baggrund af klimahensyn.

Danica Pension: 3 point

Medlemmer: 550.000 • Investeringsformue pr. 31/12 2016: 325 mia. kr.

Status: Danica Pension refererer ikke til Paris-aftalen i selskabets politik for ansvarlige investeringer, og det er fortsat ikke indtrykket, at klimahensyn spiller en stor rolle i investeringerne.

Anbefalinger: Integrér Paris-aftalen i investeringspolitikken, og sæt mål om at øge investeringer i grøn energi og reducere investeringer i fossil energi.

1. Investeringspolitikken er indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål: 0 point

Danica Pension refererer ikke til Paris-aftalen. Begrundelsen er, at Paris-aftalen ses som en del af UN Global Compact-forpligtelserne. Danica er en del af Danske Bank-koncernen, som har offentliggjort en holdning til klimaforandringerne, 'Position Statement on Climate Change', hvori der bl.a. står, at det er "bydende nødvendigt, at global opvarmning bliver begrænset til mindre end 2 grader", og det anerkendes, at den finansielle sektor spiller en rolle i omstillingen til en lavemissionsøkonomi. Markeringen er positiv, men der savnes et stærkere *commitment* fra Danske Bank-koncernens side til aktivt at medvirke til den grønne omstilling gennem sine investeringer.

Danske Bank-koncernen har underskrevet Montreal Pledge og har som følge af dette offentliggjort CO2-fodafttryk på udvalgte fonde. Der arbejdes på at udvide opgørelsen til flere fonde.

2. Målsætning om øgede investeringer i grøn energi: 0 point

Danica Pension har en målsætning om at sikre bedst muligt afkast ud fra en spredning af investeringerne og ser investeringer i grøn teknologi som en konsekvens heraf, men har ikke noget mål om at øge investeringerne i grøn energiteknologi.

3. Investeringer i grøn energi: 2 point

Danica Pension oplyser, at der investeres i grøn energi via aktier og fonde. Eksempler på dette er investeringer i Blackrock NTR Renewable Power Fund og Hudson Clean Energy Partners – begge er fonde med fokus på selskaber inden for grøn energi. Investeringerne er steget i 2016 og 2017. Derudover vil Danica i perioden frem til 2020 investere over 100 mio. kr. i energiefektivisering for at reducere energiforbruget i Danicas ejendomsportefølje.

4. Målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi: 0 point

Danica Pension har ikke sat en målsætning om frasalg af fossile investeringer. Danicas investeringer i fossile energiselskaber sker typisk via investeringsfonde – både i forhold til aktier og virksomhedsobligationer. Danica angiver, at man er opmærksom på klimarelaterede risici, herunder også den løbende eksponering mod fossile brændsler.

5. Aktivt ejerskab i relation til klima: 0 point

Danica Pension oplyser, at der udøves aktivt ejerskab i forhold til selskabers overholdelse af internationalt anerkendte principper og normer for samfundsansvar i overensstemmelse med UN Global Compact, og at klima indgår heri. Det aktive ejerskab udøves dels via den eksterne konsulent ISS-Ethix og dels på egen hånd. Danica Pension oplyser antallet af generalforsamlinger, der stemmes på, men ikke hvad der har stemt eller hos hvilke selskaber. Danica Pension offentliggør ikke dialogen med selskaber, hvor der udøves aktivt ejerskab, men oplyser dog i undersøgelsen, at Danica – sammen med andre investorer under UN PRI – er i dialog med flere olie- og gasselskaber om undersøgelser og borer i Arktis. Det er imidlertid ikke klart, om dialogen handler om klima- eller miljøforhold. Da Danica Pension ikke i øvrigt giver indtryk af at have et stærkt fokus på klima i sin generelle udøvelse af aktivt ejerskab, og der ikke er tilstrækkelig transparens til at se, hvordan det aktive ejerskab udøves, får Danica Pension ikke point i denne kategori.

6. Eksklusioner: 1 point

Danica Pension har en offentliggjort eksklusionsliste. Danica Pension har ekskluderet selskaber på baggrund af brud på internationale normer vedrørende miljø, men ikke på baggrund af klima.

Industriens Pension: 5 point

Medlemmer: 400.000 • Investeringsformue: pr. 30/6 2017: ca. 156 mia. kr.

Status: Industriens Pension refererer til Paris-aftalen og har flere store investeringer i havmølleparker.

Anbefalinger: Sæt og offentliggør et klart mål om at øge investeringerne i grøn energiteknologi.

1. Investeringspolitikken er indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål: 1 point

Industriens Pension har indskrevet reference til Paris-aftalen i 'Retningslinjer for Ansvarlige Investeringer': "*Industriens Pensions retningslinjer vedrørende miljø tager udgangspunkt i bl.a. principperne 7, 8 og 9 i FN's Global Compact og følgende internationale dokumenter... Paris-aftalen af 2015 vedrørende omstilling til lavere udledning af drivhusgasser og begrænsning af den globale temperaturstigning.*"

Industriens Pension har fået opgjort den globale aktieporteføljes CO2-aftryk, både samlet og separat for scope 1, 2 og 3. Industriens Pension planlægger at gennemføre en ny opgørelse, der vil blive offentliggjort sammen med årsrapporten. Industriens Pension har også via ET Index fået opgjort den globale aktieportefølje til at være i overensstemmelse med målene fra Paris-aftalen. Desuden er porteføljen blevet stresstestet ift. forskellige klimarelaterede scenarier, og eksponeringen over for stranded assets er blevet testet.

2. Målsætning om øgede investeringer i grøn energi: 0 point

Industriens Pension skriver i besvarelsen, at man har en målsætning om at øge investeringer i vedvarende energi, men at man ikke ønsker at offentliggøre Industriens Pensions interne investeringsrammer. Pensionsselskabet tilføjer, at man "*i perioden 2016-2018 vil give tilsagn på mindst 7 mia. kr. til infrastruktur-projekter, som i høj grad vil omfatte projekter med vedvarende og klimavenlig energi*", hvilket er positivt. Da der ikke er et offentliggjort mål, får Industriens Pension ikke point.

3. Investeringer i grøn energi: 2 point

Industriens Pensions største investeringer i energiteknologi er offshore-vindmølleparkerne Buttendiek og Gode Wind II i Nordsøen. Industriens Pension fremhæver i besvarelsen, at når de grønne unoterede investeringer er fuldt udbygget i 2018, vil disse VE-investeringer levere grøn energi svarende til det årlige elforbrug for mere end 810.000 husstande. Derudover har Industriens Pension aktieinvesteringer i eksempelvis Vestas og Rockwool, samt i fonde med fokus på selskaber, der producerer grøn energiteknologi. Det er forventningen, at de grønne investeringer vil stige til og med 2018.

4. Målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi: 0 point

Industriens Pension angiver i undersøgelsen, at *"I takt med den gradvise omlægning væk fra fossil energi, vil der ske løbende en reduktion af porteføljen"*, men har ikke sat en målsætning om at reducere investeringerne i fossil energi. Investeringerne er i aktier i fossile energiselskaber, samt i virksomhedsobligationer.

5. Aktivt ejerskab i relation til klima: 1 point

Industriens Pension oplyser, at der udøves aktivt ejerskab, hvor klimahensyn indgår. Aktivt ejerskab udøves både af Industriens Pension selv og i samarbejde med Hermes EOS. Som eksempel på aktivt ejerskab fremhæver Industriens Pension dialogen med Shell gennem Hermes, der har ført til, at Shell i 2016 anerkendte, at nogle af selskabets forretningsområder vil blive påvirket negativt af et lavemissionsscenario, men samtidig hævdede, at der vil opstå muligheder på andre af deres forretningsområder. Hermes vil fortsætte dialogen med Shell, da man ikke mener, at Shell har fuldt anerkendt risikoen for en lavere efterspørgsel på olie.

Industriens Pension offentliggør kvartalsvis statistik om selskabsdialog på aggregeret niveau, hvilket vil sige, at der offentliggøres overordnede oversigter over, hvor ofte der er blevet stemt for eller imod forslag, men ikke hos hvilke selskaber eller om hvilke forslag. Industriens Pension oplyser også: *"Det er hensigten at stemme på en større andel af den børsnoterede aktieportefølje, som p.t. alene omfatter systematisk afstemning på porteføljen i USA."* Industriens Pension beskriver nogle konkrete eksempler på dialog i årsrapporten, men forventer fra 2018 at rapportere mere detaljeret om udøvelsen af aktivt ejerskab, herunder stemmeafgivelser.

6. Eksklusioner: 1 point

Industriens Pension offentliggør eksklusioner, men der er ikke ekskluderet på baggrund af klimahensyn.

Lægernes Pension: 6 point

Medlemmer: 40.300 • Investeringsformue pr. 30/6 2017: 81 mia. kr

Status: Lægernes Pension har integreret Paris-målsætningen i sin sociale investeringspolitik og udøver aktivt ejerskab i relation til klima. Lægernes Pension er netop begyndt at offentliggøre eksklusionslisten.

Anbefalinger: Sæt en målsætning for frasalg af investeringer i fossil energi. Øg transparensen om det aktive ejerskab.

1. Investeringspolitikken er indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål: 1 point

I Lægernes Pensions 'Sociale Investeringspolitik' bliver der henvist til Paris-aftalen. Her står der, at der til generalforsamlingen i 2016 var tilslutning til at: *"indrette investeringspolitikken, således at den understøtter den indgåede politiske aftale (Paris-aftalen) om maksimalt 2 graders global opvarmning og så tæt på 1,5 grader som muligt"*. På generalforsamlingen i 2016 blev det også besluttet årligt at redegøre for hidtidige erfaringer og fremtidige tiltag for at nå målsætningen. Den første redegørelse fremgår af Generalforsamlingsbog 2017.

Lægernes Pension har ikke praksis for at opgøre CO2-aftrykket af porteføljen. Det oplyses, at organisationen 2 Degrees Investing Initiative har gennemgået aktieporteføljen for at se, hvor den ikke er i overensstemmelse med 2-graders målsætningen med henblik på at give inspiration til det videre arbejde med at understøtte den globale klimaaf tale.

2. Målsætning om øgede investeringer i grøn energi: 1 point

Lægernes Pension oplyser, at man *"forventer at tredoble investeringerne inden for den vedvarende energi til godt 3 mia. kr. over de næste fem år. Realiserer pensionskassen investeringerne som forventet, vil investeringerne inden for den vedvarende energi om fem år udgøre en større andel end investeringerne i de traditionelle energiselskaber"*. Dette fremgår også af Generalforsamlingsbog 2017, der ligger på hjemmesiden. Da det udtrykkes som en forventning og ikke som et mål, får Lægernes Pension 1 point for et kvalitativt mål om at øge investeringerne.

3. Investeringer i grøn energi: 2 point

Lægernes Pension investerer i grøn energi via aktier og direkte investeringer. Eksempler på deres største investeringer i grøn energi inkluderer havvindmøller i den tyske del af Nordsøen. Investeringerne i vedvarende energi steg hos Lægernes Pension i 2016 og 2017 og forventes at stige yderligere i årene frem mod 2021. Lægernes Pension har desuden i 2017 investeret i en Afrika-infrastrukturfond som bl.a. skal have fokus på bæredygtig transport og energiinfrastruktur, sammen med A.P. Møller Holding, PensionDanmark og PKA.

4. Målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi: 0 point

Der er ingen målsætning for frasalg af investeringer i fossil energi. Investeringerne i fossil energi omfatter både aktieinvesteringer, direkte investeringer og kreditobligationer udstedt af energiselskaber.

5. Aktivt ejerskab i relation til klima: 1 point

Lægernes Pension oplyser, at udøvelse af aktivt ejerskab i forbindelse med normbrud om klimaforandringer først er startet i 2017. Det udøves gennem den eksterne konsulent ISS-Ethix. Lægernes Pension er *”aktuelt i dialog med mere end 10 energiselskaber for potentielle normbrud inden for klimaforandringerne”*. Lægernes Pension er også med i Climate Action 100+, der har fokus på at udøve aktivt ejerskab overfor de 100 største udledere af drivhusgasser. Ifølge Lægernes Pension har man i 2017 blandt andet stemt på generalforsamlingerne hos Exxon, Chevron og Royal Dutch Shell ifm. forskellige forslag inden for klimaområdet. Lægernes Pension offentliggør ikke stemmeafgivelser eller igangværende engagement, da man ikke ønsker at udstille de enkelte selskaber, som Lægernes Pension gerne vil have en konstruktiv dialog med.

Det fremgår af redegørelsen i Generalforsamlingsbog 2017, at omfanget af Lægernes aktive ejerskab er udvidet. Det betyder, at pensionskassen fremover også ønsker en dialog med de eksterne porteføljerådgivere om socialt ansvarlige investeringer, herunder klima. Ønsket er endvidere at udvide pensionskassens normscreening til at omfatte den globale klimaafale. Screeningen forventes at kunne udpege førende og fodslæbende energiselskaber i understøttelsen

6. Eksklusioner: 1 point

Lægernes Pension har offentliggjort eksklusionslisten på hjemmesiden, men det fremgår ikke, at der er blevet ekskluderet selskaber på baggrund af klimahensyn.

Lærernes Pension: 4 point

Medlemmer: 140.000 • Investeringsformue pr. 30/6 2017: 87 mia. kr.

Status: Lærernes Pension har igangsat en udvikling med nye initiativer på klimaområdet. Lærernes Pension udøver ikke aktivt ejerskab og foretrækker at ekskludere.

Anbefalinger: Skriv direkte reference til Paris-aftalen ind i investeringspolitikken. Sæt en klar tidsramme for udfasning af investeringer i fossile brændsler i den handlingsplan, som skal udarbejdes i 2018.

1. Investeringspolitikken er indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål: 1 point

Lærernes Pension refererer ikke direkte til Paris-aftalen i de etiske retningslinjer, men det fremgår, at "Lærernes Pension vil med sine investeringer understøtte overgangen til en økonomi baseret på lavt CO₂-indhold og forbedre samfundets evne til at omstille sig til konsekvenserne af klimaændringer." Dette er en fin hensigtserklæring, der viser, at Lærernes Pension er opmærksom på de udfordringer og muligheder, som klimaforandringerne skaber. Det ville imidlertid være stærkere, hvis der var en klar reference til Paris-aftalen og målet om at holde den globale temperaturstigning et godt stykke under 2 grader. Lærernes Pension opgør ikke CO₂-aftrykket af deres portefølje, eller om den er i overensstemmelse med målsætningen fra Paris-aftalen.

I slutningen af 2017 er der imidlertid truffet en række beslutninger, som har betydning for porteføljens klimaaftryk. Termiske kulselskaber og olieselskaber, der har aktiviteter i oliesand og i arktiske borer, vil blive afhændet i løbet af 2018. For kulselskaber gælder det dog, at selskaber, hvor kul udgør mindre end 25% af omsætningen, ikke ekskluderes. Samtidig vil der i 2018 blive udarbejdet en langsigtet plan for udfasning af investeringer i fossile brændsler. På trods af den manglende reference til Paris får Lærernes Pension 1 point, da man således er gået i gang med konkret at reducere fossile investeringer med reference til sine retningslinjer om at understøtte overgangen til et lavemissionssamfund.

2. Målsætning om øgede investeringer i grøn energi: 0 point

Lærernes Pension har ikke sat en målsætning om at øge investeringerne i grøn energi.

3. Investeringer i grøn energi: 2 point

Lærernes Pension har investeringer i grøn energi via aktier, fonde og direkte investeringer. Lærernes Pension har investeringer i eksempelvis Copenhagen Infrastructure II og den tyske havvindmøllepark Gode Wind II. Der er forventning om stigende investeringer i grøn energiteknologi.

4. Målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi: 0 point

Lærernes Pensions bestyrelse har i december 2017 besluttet at gå ud af investeringer i fossil

energi og tobak. Det er tilsyneladende kun beslutningen om udfasningen af tobaksinvesteringer, der har nået offentligheden. Men ifølge Lærernes Pension vil en langsigtet udfasningsplan blive udarbejdet i 2018. Denne beslutning er umiddelbart mere gennemgribende ift. generelt frasalg af fossile aktiver, end det er set i andre danske pensionselskaber. Indtil videre er beslutningen imidlertid ikke offentliggjort, og derfor får Lærernes Pension ikke point. Men pensionskassen tegner til at blive den første, som får point i denne kategori. Dog er det inden planens udarbejdelse svært at forudsige, hvad beslutningen reelt vil indebære.

5. Aktivt ejerskab i relation til klima: 0 point

Lærernes Pension udøver ikke aktivt ejerskab. Dette bygger ifølge selskabet bl.a. på en vurdering af, at der vil opnås for lille effekt i forhold til de ressourcer, der vil skulle anvendes, grundet Lærernes Pensions størrelse. I stedet foretrækker man at ekskludere, hvis en virksomhed ikke vurderes at leve op til Lærernes Pensions etiske retningslinjer. WWF finder det positivt, at Lærernes Pension har besluttet sig for at udfase fossile brændsler, og det manglende point i denne kategori er ikke udtryk for, at WWF finder det problematisk, at Lærernes Pension ikke udøver aktivt ejerskab – så længe der handles på anden vis ved at frasælge fossile virksomheder.

6. Eksklusioner: 1 point

Lærernes Pension har en eksklusionsliste, som offentliggøres fra starten af 2018. Dette er en udvikling i den rigtige retning, da listen ikke hidtil har været tilgængelig på hjemmesiden. Der er ikke tidligere ekskluderet selskaber med klimahensyn som begrundelse, men dette forventes at ske i løbet af første halvår 2018 i takt med, at bl.a. kulselskaber frasælges i overensstemmelse med de nye etiske retningslinjer.

MP Pension: 6 point

Medlemmer: 122.000 • Investeringsformue pr. 30/6 2017: ca. 110 mia. kr.

Status: MP Pension refererer til Paris-aftalen og har etableret en klimaallokering på 5. mia. kr., men knap halvdelen af allokeringen mangler stadig at blive investeret.

Anbefalinger: Øg klimaallokeringen og sæt en dato for, hvornår den skal være brugt.

1. Investeringspolitikken er indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål: 1 point

Paris-aftalen er nævnt i MP Pensions retningslinjer for ansvarlige investeringer under de internationale dokumenter, som MP vil leve op til. Derudover har bestyrelsen vedtaget en hensigtserklæring om, ”at indrette investeringspolitikken inden for en overordnet ramme, der sikrer, at den understøtter den indgåede globale klimaafale fra 2015 (Paris-aftalen) om maksimalt 2° global opvarmning og så tæt på 1,5° som muligt.”

MP Pension oplyser, at Generalforsamlingen i april 2017 anbefalede, at bestyrelsen inden generalforsamlingen i 2018 udvælger og offentliggør en metode til at definere om et ”rent” fossilselskabs forretningsmodel inden 2018 er forenelig med Paris-aftalen.

MP Pension har ikke etableret praksis med at opgøre CO₂-aftrykket af porteføljen, men har tidligere fået det undersøgt. MP Pension er i gang med at kigge på tilgængelige beregningsmetoder til at opgøre, om investeringsporteføljen er i overensstemmelse med målet fra Paris-aftalen, men har endnu ikke besluttet, hvilken metode er den bedste at anvende. MP Pension har i 2017 tilsluttet sig Financial Stability Boards TCFD-anbefalinger om klimarelateret finansiel rapportering.

2. Målsætninger om øgede investeringer i grøn energi: 1 point

MP Pension har ikke sat et decideret mål for investeringer i vedvarende energi, men etablerede i 2016 en særlig klimaallokering på 5 mia. kr., der kan bruges til, at investere i tiltag der begrænser eller håndterer konsekvenserne af klimaforandringerne. MP Pension skriver i deres Klimarapport 2016: ”De første investeringer er lavet i virksomheder, der har tydelige profiler inden for reducere af drivhusgasser (mitigation) og håndtering af følgerne af klimaforandringer (adaptation) eller på andre måder har en konkurrencefordel i en langsigtet udvikling mod et klimamæssigt bæredygtigt samfund.” Der er dog ingen tydelig deadline, hvorpå den afsatte klimaallokering skal være brugt op, og indtil videre er det kun en mindre del af allokeringen, der er blevet investeret.

3. Investeringer i grøn energi: 1 point

MP Pension har investeringer i grøn energiteknologi via børsnoterede aktier (blandt andet i Vestas), i unoterede aktier i selskaber, der producerer løsninger på klima- og miljøproblemer, samt i grønne obligationer. Modsat mange af de øvrige danske pensionselskaber har MP ikke gjort sig bemærket med større investeringer i grøn infrastruktur. Ca. 2,6 af de 5 mia. kr. af MP

Pensions klimaallokering er nu investeret. MP oplyser, at man i 2017 har fokuseret på at udvælge egnede eksterne forvaltere, der kan skalere investeringerne i allokeringen.

4. Målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi: 0 point

MP Pension har ingen målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi. MP fremhæver i besvarelsen: *"Vi ekskluderer (...) ikke på baggrund af politiske holdninger til den sektor; et givent selskab måtte tilhøre"*. Eksklusion sker kun, hvis et selskab overtræder retningslinjerne for ansvarlige investeringer, og dialog med selskabet ikke er formålstjenligt, eller dialog gennem længere tid ikke har opfyldt MP's forventninger. Investeringerne i fossil energi udgøres af aktier og obligationer i energiselskaber.

5. Aktivt ejerskab i relation til klima: 2 point

MP Pension oplyser, at *"klima spiller en central rolle i vores aktive ejerskab"*, og fremhæver, at man i dialogen med selskaber har fokus på håndtering af fysiske risici som følge af klimaforandringer og politiske risici som følge af ændret regulering, herunder Paris-aftalens mål. MP Pension står selv for udøvelsen af det aktive ejerskab over for danske virksomheder og bruger den eksterne konsulent Hermes EOS over for udenlandske virksomheder. MP har i efteråret 2017 tilsluttet sig Climate Action 100+, hvor en bred sammenslutning af investorer går i dialog med de 100 selskaber i verden, der udleder mest CO₂. MP offentliggør ikke igangværende dialoger, men eksempler på aktivt ejerskab kan ses i Klimarapport 2016. MP Pension stemmer på generalforsamlinger i selskaber, hvor MP er stemmeberettiget, og har siden 2010 offentliggjort på hjemmesiden, hvordan der er stemt.

6. Eksklusioner: 1 point

MP Pension offentliggør eksklusioner, men der er ingen selskaber, som er blevet ekskluderet med klimarelaterede forhold som begrundelse.

Nordea Liv & Pension: 6 point

Medlemmer: 330.000 • Investeringsformue pr. 30/6 2017: ca. 221 mia. kr.

Status: Nordea Liv & Pension ekskluderer kulselskaber, hvor over 30% af omsætningen stammer fra kul, og der ikke er mulighed for at ændre forretningsmodel. Der er planer om at udskille Nordea Liv & Pension fra Nordea-koncernen i 2018, så selskabet bliver et selvstændigt pensionsselskab.

Anbefalinger: Referér til Paris-aftalen i investeringspolitikken, og sæt mål for grønne investeringer.

1. Investeringspolitikken er indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål: 0 point

Paris-aftalen er ikke nævnt i Nordea Liv & Pensions politik for ansvarlige investeringer. Nordea Asset Management, der forvalter nogle af Nordea Liv & Pensions penge, omtaler dog Paris-aftalen i sin årsrapport for ansvarlige investeringer fra 2016: *"To remain competitive, companies and investors will need to understand how the Agreement will affect markets, regulation, and operations – and take corresponding action."* Da der er tale om en meget generel reference uden en klar forpligtelse for Nordea Liv & Pension, gives der ikke point.

Nordea Liv & Pension oplyser, at CO₂-aftrykket er blevet opgjort for deres fonde, og at målet er at opgøre og offentliggøre CO₂-aftrykket for alle aktiver. Opgørelsen foretages i samarbejde med Nordea Asset Management, og det forventes, at den udvides i 2018. Nordea Liv & Pension har ikke analyseret, om den samlede investeringsportefølje er i overensstemmelse med Paris-aftalen, og porteføljen er ikke blevet stress-testet under forskellige klimascenarier.

2. Målsætning om øgede investeringer i grøn energi: 0 point

Nordea Liv & Pension ikke har en klar kvalitativ eller kvantitativ målsætning om at øge investeringer i grøn energiteknologi. Men Nordea Liv & Pension nævner i besvarelsen, at selskabet som et supplement til den bredere ESG integration vil undersøge mulighederne for at opbygge en portefølje, der både understøtter FN's Verdensmål og selskabets finansielle mål. Dette er positivt, men er endnu ikke langt nok i processen til at kvalificere til point.

3. Investeringer i grøn energi: 2 point

Nordea Liv & Pension investerer i fonde, der har fokus på grøn energiteknologi – Copenhagen Infrastructure II og BlackRock Renewable Power. Derudover har Nordea Liv & Pension aktieinvesteringer i blandt andet Vestas. Investeringerne er stigende.

4. Målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi: 0 point

Nordea Liv & Pension har ikke en målsætning om generelt frasalg af fossile investeringer. Men investerer ikke i visse fossile energiselskaber i henhold til eksklusionslisten. Aktieinvesteringer omfatter bl.a. olieselskaberne Exxon, Chevron og Conoco Phillips.

5. Aktivt ejerskab i relation til klima: 2 point

Nordea Liv & Pension udøver aktivt ejerskab i relation til klima. Det aktive ejerskab udøves via Nordea Asset Management. Nordea Asset Management er med i Climate Action 100+, der har fokus på at udøve aktivt ejerskab overfor de 100 største udledere af drivhusgasser. Nordea har i årsrapporten offentliggjort eksempler på enkelte af de selskaber, der er dialog med og er netop begyndt at offentliggøre, hvordan de har stemt på generalforsamlinger – blandt andet er flere af de store olieselskaber at finde her. Det skal dog bemærkes, at det på nuværende tidspunkt er meget svært at finde frem til stemmeportalen via Nordea Liv & Pensions egen dansksprogede hjemmeside – der mangler et direkte link fra siden om ansvarlige investeringer.

6. Eksklusioner: 2 point

Nordea Liv & Pension har foretaget klimarelaterede eksklusioner, da de udelukker selskaber, hvor over 30% af omsætningen består af kulminedrift, og der ikke er mulighed for, at selskabet kan ændre forretningsmodellen. Eksklusionslisten offentliggøres.

P+: 6 point

Medlemmer: 80.000 • Investeringsformue pr. 30/6 2017: ca. 113 mia. kr.

Status: P+ refererer til Paris-aftalen og udtrykker en hensigt om at øge andelen af investeringer i grøn energi, men sætter ingen konkret målsætning.

Anbefalinger: Sæt et kvantitativt og tidsbestemt mål om at øge investeringerne i grøn energi. Øg transparensen om det aktive ejerskab.

1. Investeringspolitikken er indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål: 1 point

Bestyrelsen i P+ har i december 2017 godkendt ny investeringspolitik, herunder en ny politik for ansvarlige investeringer. Denne er offentliggjort pr. 1/1 2018 og henviser til, at pensionskassens arbejde med ansvarlige investeringer bl.a. skal tage udgangspunkt i Paris-aftalen. P+ vil fremover indskrive klimahensyn i alle nye aftaler med kapitalforvaltere, og man er i forhandlinger med de eksisterende om det samme. Af hjemmesiden om ansvarlige investeringer fremgår det endvidere, at det forventes, at betydningen af kul vil blive begrænset som konsekvens af Paris-aftalen, og hvorfor P+ ikke investerer i selskaber, hvor mere end halvdelen af omsætningen stammer fra udvinding af kul.

P+ har ikke opgjort CO₂-aftryk af porteføljen, men det er planen at finde ud af i løbet af 2018, hvordan der kan rapporteres ift. TCFD's anbefalinger. Man ser gerne, at der skabes konsensus blandt pensionselskaber om den metode, der anvendes.

2. Målsætning om øgede investeringer i grøn energi: 1 point

P+ får 1 point for en kvalitativ målsætning, da det fremgår af både spørgeskemabesvarelsen og hjemmesiden, at JØP/DIP har *"fokus på at identificere investeringer inden for grøn energiteknologi, som samtidig har et attraktivt afkastpotentiale"*. Målsætningen er imidlertid ikke særlig skarp, og det understreges, at der ikke er *"fastsat en præcis målsætning for andelen af grøn energiteknologi, da det afhænger af muligheder, risici, afkast mv."* Det oplyses endvidere, at hensigten er at øge andelen af investeringer i alternative aktiver.

3. Investeringer i grøn energi: 2 point

P+ investerer i grøn energiteknologi via aktier og direkte investeringer. De største investeringer inden for grøn energiteknologi er i Copenhagen Infrastructures fonde, CI II og CI III. P+ og Lægernes Pension har således tilsammen investeret 2 mia. kr. i alt i fonden CI III. Der forventes stigende investeringer i grøn energiteknologi.

4. Målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi: 0 point

P+ har ikke en generel målsætning om at frasælge fossil energi. P+ henviser dog til, at det på baggrund af en finansiel vurdering er blevet besluttet ikke at investere i 47 aktieselskaber, hvor mere end halvdelen af deres indtjening kommer fra udvinding af kul. I 2016 førte det til et

frasalg af syv selskaber. Investeringerne i fossile energiselskaber sker gennem aktier og indeks. Blandt de største investeringer er Shell, BP og Total.

5. Aktivt ejerskab i relation til klima: 1 point

P+ udøver aktivt ejerskab via den eksterne rådgiver Hermes EOS gennem dialog og stemmeafgivelser på generalforsamlinger. Klimahensyn indgår i udøvelsen på linje med andre tematikker. P+ oplyser, at aktivt ejerskab eksempelvis har ført til, at selskaber har sat målsætninger om at reducere CO₂-udledning eller har vurderet deres forretningsplaner i forhold til et 2-graders scenarie. P+ har tilsluttet sig Climate Action 100+-initiativet, som har fokus på aktivt ejerskab ift. de 100 største udledere. Stemmeafgivelser og dialog offentliggøres ikke, men stemmeafgivelser kan oplyses ved henvendelse. Denne mulighed oplyses ikke på hjemmesiden.

6. Eksklusioner: 1 point

P+ er netop begyndt at offentliggøre sin eksklusionsliste, der imidlertid ikke er særlig omfattende og ikke indeholder selskaber, der er ekskluderet på baggrund af klima. De kulselskaber, som P+ har besluttet sig for ikke at investere i, er således ikke sat på eksklusionslisten.

PBU: 4 point

Medlemmer: 110.000 • Investeringsformue pr. 31/12 2017: ca. 70 mia. kr.

Status: PBU henviser ikke til Paris-aftalen i investeringspolitikken. PBU regner med at øge sin andel af investeringer i grøn energi, men har ikke sat et mål. PBU offentliggør ikke sin eksklusionsliste.

Anbefalinger: Skriv Paris-aftalen ind i investeringspolitikken og sæt mål om at øge klimarelaterede investeringer. Offentliggør eksklusionslisten.

1. Investeringspolitikken er indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål: 0 point

PBU refererer ikke til Paris-aftalen i sin investeringspolitik og skriver i besvarelsen, at dette skyldes, at der ikke er praksis for i PBU at omtale internationale aftaler i politikken. PBU refererer alene til det internationale rammeværk i FN's Global Compact. I 'Politik for ansvarlige investeringer' omtales klimaforandringer som en systemisk risiko, der vil ændre på vilkårene for PBU's investeringer. Erkendelsen er positiv, men der savnes et klart commitment til at understøtte Paris-aftalens mål.

PBU har ikke opgjort CO₂-aftrykket af porteføljen, eller om den er i overensstemmelse med Paris-aftalens mål. PBU mener, at der er store metodiske problemer med at opnå et retvisende billede, og at selv om data er blevet bedre, er der stadig er problemer.

2. Målsætning om øgede investeringer i grøn energi: 0 point

PBU har ikke sat en målsætning om at øge investeringer i grønne energiteknologier. Selskabet understreger, at det ønsker at investere bredt, herunder også i vedvarende energi, når og hvis der er attraktive afkastmuligheder.

3. Investeringer i grøn energi: 2 point

PBU investerer i aktier og fonde med fokus på selskaber inden for grøn energiteknologi. PBU har også direkte investeringer i grøn energiteknologi. PBU fremhæver investeringer i Green Power Partners, Copenhagen Infrastructure II og Klimainvesteringsfonden som pensionselskabets største investeringer i grøn energiteknologi. PBU oplyser, at de grønne investeringer i 2017 udgør ca. 2,5 mia. kr., svarende til 3,5% af deres samlede aktiver, og at investeringerne med de seneste forpligtelser vil være på omkring 3,5 mia. kr. i 2020 uden at medregne børsnoterede selskaber.

4. Målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi: 0 point

PBU har ingen målsætning om at frasælge fossile investeringer, men skriver i besvarelsen, at der er en forventning om, at den fossile sektor vil fylde mindre i investeringerne i takt med den grønne omstilling. Der er især tale om aktieinvesteringer, hvor de største er Total, Shell og CNOOC.

5. Aktivt ejerskab i relation til klima: 2 point

I Rapport om Samfundsansvar 2016 står der, at PBU har ”fokus på, at virksomheder, som er særligt berørt af klimaforandringer, forstår at tilpasse deres forretningsmodel til nye konkurrencebetingelser”.

PBU udøver aktivt ejerskab via den eksterne partner BMO Global Asset Management. PBU oplyser, at der i det klimarelaterede arbejde primært er fokus på olie- og gasindustrien, energiforsyningsselskaber og tung industri. Som noget nyt har PBU igangsat dialog med bilindustrien om omstilling til alternative energiteknologier. PBU opfordrer virksomheder med CO2-intensive aktiver som olie og gas til større gennemsigtighed om investerings- og miljøomkostninger. Samtidig efterspørges mere stringent finansiel stresstest af forretningsmodel som konsekvens af Paris-aftalen.

PBU stemmer på alle børsnoterede selskabers generalforsamlinger, og man kan via link til BMO's hjemmeside se, hvordan der er stemt. PBU skriver i besvarelsen, at man formentlig i fremtiden vil gøre mere, hvis det efterspørges af medlemmerne.

6. Eksklusioner: 0 point

PBU offentliggør ikke eksklusionslisten, men oplyser, at der er ekskluderet virksomheder på baggrund af klima, nemlig Chevron, som ikke var tilstrækkelig modtagelig over for dialog, og fordi risikoen på nogle af selskabets oliereserver er høj. Det er rigtigt positivt, at PBU har taget konsekvensen og frasolgt, fordi dialogen ikke har båret frugt, og PBU ville have fået to points, hvis eksklusionslisten havde været offentliggjort.

PenSam: 6 point

Medlemmer: 400.000 • Investeringsformue 30/6 2017: ca. 130 mia. kr.

Status: PenSam har indskrevet Paris-aftalen i sin investeringspolitik og ekskluderer selskaber, hvor mere end 30% af omsætningen er fra kul. Der er ikke åbenhed om udøvelsen af det aktive ejerskab.

Anbefalinger: Sæt mål om øgede investeringer i grøn energi og om frasalg af fossile investeringer. Øg gennemsigtigheden af det aktive ejerskab.

1. Investeringspolitikken er indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål: 1 point

PenSam nævner på hjemmesiden, at der tages hensyn til diverse konventioner og aftaler, og heriblandt nævnes Paris-aftalen. Som konsekvens har en af beslutningerne været at frasælge og udelukke selskaber, hvor kul udgør mere end 30% af omsætningen.

PenSam har fået beregnet sit CO₂-aftryk for den samlede aktieportefølje. Opgørelsen er foretaget af hhv. Nykredit og ET Index Research. PenSam planlægger desuden fremadrettet at screene selskaberne i aktieporteføljen i henhold til Paris-aftalen.

2. Målsætning om øgede investeringer i grøn energi: 0 point

PenSam har ikke sat en målsætning om at øge sine investeringer i grøn energiteknologi og svarer, at der generelt ikke er fastsat specifikke mål for investeringer i de enkelte delelementer inden for bestemte aktivklasser.

3. Investeringer i grøn energi: 2 point

PenSam har aktieinvesteringer i bl.a. Vestas og Ørsted. Men PenSam understreger, at det primært er via investeringer i infrastrukturfonde, at man kan skabe en grøn profil. Derfor har PenSam investeret i flere infrastrukturfonde, hvor grøn energi indgår, herunder vindmølleparker i Portugal, samt solanlæg i Frankrig og Spanien. PenSam oplyser, at man er i gang med at vurdere en række muligheder for at øge investeringerne på området via infrastrukturfonde.

4. Målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi: 0 point

PenSam har ikke sat en målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi, men henviser i besvarelsen til, at andelen af fossile energiselskaber er faldet som konsekvens af PenSams beslutning om at ekskludere en række kulselskaber.

5. Aktivt ejerskab i relation til klima: 1 point

PenSam svarer i undersøgelsen, at klimahensyn indgår i udøvelsen af aktivt ejerskab, primært ved at stemme på alle generalforsamlinger, hvor PenSam er aktionær. Det aktive ejeransvar varetages primært af GES og somme tider af PenSam selv. PenSam oplyser ikke om stemmeafgivelser på hjemmesiden, men man kan få det oplyst ved at kontakte PenSam. PenSam er i øjeblikket i gang med at overveje deres fremtidige kommunikation om ansvarlige investeringer. PenSam planlægger i fremtiden at screene aktieporteføljen i forhold til Paris-aftalen, hvilket vil indgå i grundlaget for aktivt ejerskab og har tilsluttet sig Climate Action 100+, der har fokus på at udøve aktivt ejerskab overfor de 100 største udledere af drivhusgasser.

6. Eksklusioner: 2 point

PenSam ekskluderer selskaber, hvor mere end 30% af omsætningen er knyttet til kul. PenSam har indtil nu ekskluderet 69 selskaber relateret til kul, og derudover er olieselskaberne ExxonMobil og Chevron ekskluderet, sidstnævnte dog ikke med klar klimareference. Eksklusionslisten offentliggøres.

PensionDanmark: 5 point

Medlemmer: 700.000 • Investeringsformue pr. 30/6 2017: ca. 222 mia. kr.

Status: PensionDanmark markerer sig fortsat ved at indgå i innovative samarbejder om infrastruktur, herunder grøn energi, senest en ny Afrika-infrastrukturfond. Til gengæld har PensionDanmark ikke markeret sig blandt selskaberne, der ekskluderer selskaber med forretningsmodeller, som bygger på fossil energi, herunder kul.

Anbefalinger: Referér til Paris-aftalen, og kom i gang med at opgøre og offentliggøre klimarisici forbundet med porteføljens fossile investeringer.

1. Investeringspolitikken er indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål: 0 point

PensionDanmark refererer ikke til Paris-aftalen i investeringspolitikken, men skriver i besvarelsen, at Paris-aftalen ”er en aftale mellem lande, hvor landenes udmøntning af aftalen for PensionDanmark repræsenterer investeringsmuligheder”. PensionDanmark giver med andre ord udtryk for, at Paris-aftalen giver muligheder, men ikke et ansvar for at bidrage til, at CO2-udledningerne begrænses.

PensionDanmark opgør ikke CO2-aftrykket af porteføljen, da man tvivler på troværdigheden af disse opgørelser på nuværende tidspunkt.

2. Målsætning om øgede investeringer i grøn energi: 1 point

PensionDanmark har en målsætning om at investere 10 procent af formuen i infrastrukturprojekter, men målet er ikke tidsbestemt. Det er heller ikke alene relateret til grønne energiinvesteringer, men det er disse, der indtil nu har udgjort den største del – i form af vindmølleparker, biomassekraftværker og transmissionsanlæg. Det var PensionDanmark, som i 2012 etablerede investeringsfonden Copenhagen Infrastructure Partners (CIP), der har specialiseret sig i at investere i grøn infrastruktur.

3. Investeringer i grøn energi: 2 point

PensionDanmark har grønne investeringer via aktier, fonde og direkte investeringer. Nogle af de største investeringer i grøn infrastruktur er i Anholt Havmøllepark og transmissionsnettet DolWin3. Pensionsselskabet er den største investor i Copenhagen Infrastructure Partners første fond CI I og gav i marts 2017 tilsagn om 4 mia. kr. til Copenhagen Infrastructure III (CI III). PensionDanmark har også sammen med A.P. Møller Holding, PKA og Lægernes Pension skudt penge i en ny Afrika-infrastrukturfond, som blandt andet vil have fokus på bæredygtige transport- og energiinfrastrukturløsninger.

4. Målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi: 0 point

PensionDanmark har ikke sat mål om at reducere investeringerne i fossil energi. De fossile

investeringer er aktieinvesteringer i energiselskaber, direkte investeringer (fx gasinfrastruktur) og indeksinvesteringer.

5. Aktivt ejerskab i relation til klima: 1 point

PensionDanmark svarer, at klima indgår som en prioritering, når der udøves aktivt ejerskab. Der er fokus på de mest udsatte sektorer som olie-/gassektoren, mineselskaber, forsyningselskaber, bilindustrien og finanssektoren. PensionDanmark er med i Climate Action 100+, der har fokus på at udøve aktivt ejerskab overfor de 100 største udledere af drivhusgasser.

Det aktive ejerskab varetages af PensionDanmark selv og gennem Hermes EOS. På hjemmesiden kan man læse om PensionDanmarks stemmeafgivelser på generalforsamlingerne hos de selskaber, der udgør pensionsselskabets 25 største investeringer, men der redegøres på meget overordnet niveau. Dialog offentliggøres ikke, men ved forespørgsler kan man opnå information herom, hvis det ikke skønnes at svække den dialog, der er i gang. PensionDanmark vil i løbet af 2018 offentliggøre en liste over de selskaber, de er i dialog med, herunder også om klima og miljø.

6. Eksklusioner: 1 point

PensionDanmark offentliggør sin eksklusionsliste. Der er ikke ekskluderet selskaber af klimarelaterede årsager. Af hjemmesiden fremgår: *”Udelukkelse af hele sektorer, som fx olie, kul eller gas, er ikke et middel for PensionDanmark. Vi evaluerer selskaber enkeltvis på basis af deres forretningsmodel og går i dialog med relevante selskaber om deres tilgang til fx klimahensyn”*.

PFA: 7 point

Medlemmer: 1,2 mio. • Investeringsformue pr. 30/6 2017: ca. 456 mia. kr.

Status: PFA har indskrevet en reference til Paris-aftalen og er i gang med at implementere en ny systematik, der skal sørge for, at klima bliver en integreret del af investeringspraksissen.

Anbefalinger: Fortsæt det gode arbejde - sæt kvantitative målsætninger for investeringer i grøn energi og for frasalg af investeringer i fossil energi. Offentliggør stemmeafgivningen.

1. Investeringspolitikken er indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål: 1 point

PFA refererer til Paris-aftalen i 'Politik for Ansvarlige Investeringer' under de internationale aftaler og konventioner, som PFA følger. PFA har i 2017 udviklet en metode til at screene aktie- og obligationsporteføljen i forhold til Paris-aftalen. Både retningslinjer og metoden for arbejdet med at integrere Paris-aftalen er nu beskrevet på hjemmesiden. Der er først lige er taget hul på implementeringen af den nye systematik, men PFA er med den nye metode godt på vej til systematisk at indtænke klima i sine aktieinvesteringer.

PFA har opgjort CO₂-aftrykket af sin aktieportefølje på baggrund af data fra MSCI World og Bloomberg. PFA arbejder på at udvide analysen til at inkludere hele porteføljen.

2. Målsætninger om øget investeringer i grøn energi: 0 point

PFA har ikke offentliggjort et konkret mål om at øge investeringerne i grøn energi. I besvarelsen henvises der til, at målsætningen er at leve op til Paris-aftalen, men at der ikke er konkrete delmål på enkelte energityper.

3. Investeringer i grøn energi: 2 point

PFA har investeringer i grøn energiteknologi via aktier, fonde og direkte investeringer. PFA har blandt andet investeret i Copenhagen Infrastructure II og i selskaber som Vestas, Schneider Electric og SE Blue Renewables. Senest er PFA sammen med PKA og Ørsted blevet medejere af havvindmølleparken Walney Extension Offshore Wind Farm i det nordvestlige England. Parken vil stå færdigbygget i 2018. Ifølge PFA er denne investering på 3 mia. kr. den største enkeltinvestering i pensionsselskabets historie.

4. Målsætning for frasalg af investeringer i fossil energi: 0 point

PFA har ikke fastsat en egentlig målsætning om generelt frasalg. I stedet henviser PFA til sit ønske om at undgå at investere i selskaber, der modarbejder Paris-aftalens mål om global reduktion af drivhusgasser. Dette er naturligvis positivt, men da det endnu er uklart, hvad hensigtserklæringen vil indebære i praksis i forhold til generelt frasalg, får PFA ikke point her.

PFA's fossile energiinvesteringer omfatter aktieinvesteringer, direkte investeringer, indeksinvesteringer og obligationer i olieselskaber

5. Aktivt ejerskab i relation til klima: 2 point

PFA udøver aktivt ejerskab i forhold til klima og vil prioritere sin engagementsindsats over for fire industrier, der tilsammen står for langt størstedelen af porteføljens CO₂-aftryk. PFA varetager selv arbejdet, men gør brug af den eksterne konsulent GES til at screene og analysere porteføljen, og i visse tilfælde indgår GES efter aftale i dialog på PFA's vegne. PFA rapporterer på sin hjemmeside om fremdriften af de igangværende dialoger, som PFA selv står for. PFA er pt. i dialog med Exxon, Chevron og Glencore om klimarelaterede emner. På hjemmesiden oplyses der også om stemmeafgivelser i netop disse tre fossile selskaber i 2017, men generelt offentliggør PFA ikke stemmeafgivelser. PFA planlægger at stemme på flere generalforsamlinger i 2018, og i forlængelse heraf vil man vurdere, hvordan kommunikationen om det aktive ejerskab kan styrkes over for offentligheden. PFA er med i Climate Action 100+, der har fokus på at udøve aktivt ejerskab overfor de 100 største udledere af drivhusgasser.

6. Eksklusioner: 2 point

PFA ekskluderer selskaber på baggrund af klimahensyn og offentliggør eksklusionslisten. PFA har indtil videre ekskluderet syv energiselskaber med den begrundelse, at de er involveret i tjæresandsaktiviteter.

PKA: 9 point

Medlemmer: 300.000 • Investeringsformue pr. 30/6 2017: ca. 250 mia. kr.

Status: PKA udmærker sig fortsat som det pensionselskab, der opnår flest point i WWF's undersøgelse. PKA har på det seneste øget transparens omkring sit aktive ejerskab ved at offentliggøre sine stemmeafgivelser og liste over de selskaber, der er dialog med.

Anbefalinger: Fortsæt med de klimarelaterede investeringer, og inkluder reference til Paris-aftalen i retningslinjerne for ansvarlige investeringer. Reducér investeringer i selskaber med forretningsmodeller baseret på fossile brændsler.

1. Investeringspolitikken er indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål: 1 point

PKA fremhæver, at Paris-aftalen er et pejlemærke for PKA's klimastrategi, hvilket fremgår flere steder på hjemmesiden. PKA har igennem de seneste år haft et klart fokus på klimarelaterede risici og -muligheder ifm. sine investeringer. Der refereres imidlertid ikke til Paris-aftalen i PKA's retningslinjer for ansvarlige investeringer, hvilket kan undre. PKA's direktør har siden starten af 2017 været bestyrelsesformand for IIGCC (Institutional Investors Group on Climate Change), og det er med til at understrege den opmærksomhed, PKA har på klima.

PKA oplyser, at der ikke er etableret en praksis for at opgøre CO₂-aftryk, men at det er gjort på ad-hoc basis tre gange inden for de sidste fire år. Det er en ekstern konsulent, Trucost, der har foretaget opgørelsen, og det er hele porteføljen, inklusiv passive indeks, som er blevet vurderet.

2. Målsætning om øgede investeringer i grøn energi: 2 point

PKA har som det eneste pensionselskab en kvantitativ og tidsbestemt målsætning om at øge de grønne investeringer. PKA har "som ambition at investere 10% af den samlede formue i klimarelaterede projekter i 2020". Målsætningen er offentliggjort på hjemmesiden.

3. Investeringer i grøn energi: 2 point

PKA har samlet investeret 19 mia. kr. i klimarelaterede projekter. PKA har et stort fokus på infrastrukturinvesteringer i havvindmølleparker og anden grøn energi i både udviklede lande og udviklingslande. Derudover investerer PKA i grøn energi via aktier, fonde, grønne obligationer og PKA's egen energirenovationsfond. PKA oplyser, at de største investeringer er i havvindmølleparker i Danmark, Storbritannien, Holland og Tyskland, og at disse investeringer udgør over 12 mia. kr. Derudover er PKA's 3. største aktieinvestering i selskabet Nextera Energy, der er verdens største producent af elektricitet fra sol og vind. PKA har også i 2017 investeret i en ny Afrika-infrastrukturfond, som bl.a. skal have fokus på bæredygtig transport og energiinfrastruktur sammen med A.P. Møller Holding, PensionDanmark og Lægernes Pension.

4. Målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi: 0 point

PKA har ikke ”defineret et niveau af investeringer, som man ønsker/ikke ønsker at have i disse selskaber.” Men selskabet fremhæver, at PKA har en strategi, hvor nogle selskaber ekskluderes, og der gennemføres dialog med andre om klimarelaterede spørgsmål. PKA’s investeringer i fossil energi udgøres af direkte aktieinvesteringer, samt investeringer i globale aktieindeks.

5. Aktivt ejerskab i relation til klima: 2 point

PKA udøver aktivt ejerskab i relation til klima og bruger det eksterne bureau Hermes EOS. PKA er i dialog med selskaber, der generer 0-90% af deres omsætning fra kul. PKA har nu ligeledes påbegyndt dialog med olie- og gassektoren. Dialogerne forventes at være gennemført på omkring 9-12 måneder. Et eksempel på dette er dialog med ConocoPhillips, der omhandlede lavemissionsøkonomi og porteføljens resistens over for strammere klimapolitikker. PKA har tilsluttet sig Climate Action 100+-initiativet, der tilsigter gennem aktivt ejerskab at sænke drivhusgasudledningen fra de 100 største udledere.

PKA lancerede i 2017 en ny digital platform, hvor stemmeafgivelser offentliggøres. Her kan man se, hvordan PKA har stemt på danske og udenlandske børsnoterede selskabers generalforsamlinger. PKA er også begyndt at offentliggøre en liste over de selskaber, der er indledt dialog med og om hvilket overordnet tema. Tilsvarende offentliggøres nu, hvilke selskaber der er på observationslisten. Begge lister kan findes på PKA’s nye website om ansvarlige investeringer.

6. Eksklusioner: 2 point

PKA oplyser, at i alt 76 selskaber er blevet ekskluderet med klimarelateret begrundelse. Dette drejer sig både om selskaber, som PKA før havde i sin portefølje, og selskaber, som PKA bare ikke ønsker at investere i. De klimarelaterede eksklusioner omfatter primært selskaber, hvis forretningsmodel baserer sig på kul. PKA ekskluderer således selskaber, der får over 90% af sin omsætning fra kul. PKA startede i 2015 dialog med selskaber, der får 50-90% af omsætningen fra kul, og siden 2017 er tærsklen blevet reduceret til 0-25%. Præsenterer selskaberne ikke en plan for, hvordan klimarisikoen kan reduceres, kan selskabet blive ekskluderet. Eksklusionslisten er offentliggjort.

Sampension: 5 point

Medlemmer: 290.000 • Investeringsformue pr. 30/6 2017: ca. 216 mia. kr.

Status: *Sampension refererer til Paris-aftalen i sin investeringspolitik og har netop taget klima op som et selvstændigt emne i udøvelsen af aktivt ejerskab.*

Anbefalinger: *Opgør og offentliggør klimarisici, sæt målsætninger for klimarelaterede investeringer og styrk transparensen om det aktive ejerskab.*

1. Investeringspolitikken er indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål: 1 point

Sampension valgte i 2017 at udvide sin politik for ansvarlige investeringer, således at den nu inkluderer reference til Paris-aftalen. Sampension oplyser, at der derfor blandt andet screenes for, om virksomhederne har fokus på at mindske CO₂-udledningen med henblik på at understøtte Paris-aftalen, og om de støtter udvikling og udbredelse af miljøvenlige teknologier.

Sampension har ikke opgjort CO₂-aftrykket af sine investeringer eller igangsat andre former for opgørelser af klimarisici forbundet med porteføljen.

2. Målsætning om øgede investeringer i grøn energi: 0 point

Sampension har ikke sat en målsætning om at øge investeringer i grøn energiteknologi, da man mener, at *"de grønne investeringer skal gå hånd i hånd med, at vi skaber det bedst mulige afkast til kunderne"*.

3. Investeringer i grøn energi: 2 point

Sampension investerer i grøn energiteknologi via aktier og direkte investeringer og fremhæver Sampension Renewables, der består af 11 vindmølleparker i Tyskland og Sverige. Sampension overtog i 2016 aktierne i det selskab, der tidligere ejede vindmølleparkerne - NordEnergie Renewables A/S. Sampensions investeringer i grøn energiteknologi blev som konsekvens heraf øget væsentligt i 2016.

4. Målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi: 0 point

Sampension har ikke sat en målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi. Sampension skriver i sin besvarelse, at selskabet tror på, at dialog med energiselskaber i højere grad kan drive en omstilling af forretningsmodellen end et frasalg af aktierne. Investeringerne omfatter aktier i energiselskaber og indeksinvesteringer.

5. Aktivt ejerskab i relation til klima: 1 point

Sampension oplyser, at klima netop er blevet taget op som et selvstændigt engagementstema. Dette indebærer, at Sampension vil *engage* på, hvordan selskabernes forretningsmodeller og udledninger matcher med målene fra Paris-aftalen. Sampension er også på vej til at tilslutte sig Climate Action 100+-initiativet med fokus på aktivt ejerskab ift. de 100 mest drivhusgas-udledende selskaber i verden. Det aktive ejerskab udøves af Sampension selv og via det eksterne firma EIRIS. Sampension forventer normalt at se resultater inden for en engagementsperiode på maksimalt tre år. Sampension vil fra 2018 systematisk stemme på udvalgte selskabers generalforsamlinger og overvejer i den forbindelse at øge kommunikationen herom. Sampension offentliggør ikke i dag stemmeafgivelser, eller hvem Sampension er i dialog med.

6. Eksklusioner: 1 point

Sampension offentliggør sin eksklusionsliste. Olieselskabet Chevron er ekskluderet på baggrund af miljø, men ikke på baggrund af klima. Da Sampension nu har startet en proces, der tager klima op som et selvstændigt engagementsemne, vil klima kunne føre til senere ekskluderinger.

SEB Pension: 6 point

Medlemmer: 205.000 • Aktiver i alt pr. 30/6 2017: ca. 134 mia kr.

***Status:** SEB Pension i Danmark er netop blevet købt af Danica og vil derfor i løbet af 2018 forsvinde som selvstændigt pensionsselskab. SEB ekskluderer selskaber, hvor mere end 20% af selskabets omsætning stammer fra kuludvinding og er i gang med at opføre CO2-aftrykket for SEB-administrerede fonde.*

***Anbefalinger:** Danica bør lade sig inspirere af SEB's politik ift. kulmineselskaber. Udvid fokus til også at omfatte energiforsyningselskaber, der anvender kul.*

1. Investeringspolitikken er indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål: 0 point

SEB Pension oplyser i spørgeskemaundersøgelsen, at selskabet støtter Paris-aftalen, men ikke har indføjet en reference til Paris-aftalen under de aftaler og retningslinjer, som selskabet følger. SEB Pension har offentliggjort en 'Position Statement' om klimaforandringer og har udarbejdet 'Sector Policies' om bl.a. vedvarende energi og fossil energi, men heri er Paris-aftalen heller ikke nævnt.

Det er positivt at SEB Pension har som mål at opføre CO2-aftrykket på de fleste SEB-administrerede aktiefonde og har indtil videre opgjort ca. 50% af disse. SEB Pension har ikke opgjort, om den samlede investeringsportefølje er i overensstemmelse med målsætningen fra Paris-aftalen, og har heller ikke stress-testet den under forskellige klimascenarier.

2. Målsætning om øgede investeringer i grøn energi: 0 point

SEB Pension har ingen målsætning om at øge sine investeringer i grøn energi.

3. Investeringer i grøn energi: 2 point

SEB Pension investerer i grøn energiteknologi via aktier og direkte investeringer. De største investeringer er i Vestas og fonden Copenhagen Infrastructure II. Investeringerne er steget i 2016 og 2017.

4. Målsætning for frasalg af investeringer i fossil energi: 0 point

SEB Pension har ikke en målsætning om generelt frasalg af fossile investeringer. De fossile investeringer er i aktier og energifonde som lånekapital.

5. Aktivt ejerskab i relation til klima: 2 point

SEB Pension oplyser, at selskabet udøver aktivt ejerskab, hvor klimahensyn indgår. Det drejer sig om forsyningsselskaber, der benytter kul i mere end 10% af deres totale brændselsforbrug. For disse selskaber er det SEB's mål, at de skal *"gentænke deres fremgangsmåde og benytte andre energikilder"*. Særligt europæiske forsyningsselskaber er i fokus i et samarbejde med andre investorer – og tidsperspektivet er tre år. Generelt fastsættes der imidlertid ikke en specifik tidsramme for, hvornår der skal være opnået resultater. Som noget nyt offentliggøres SEB's stemmeafgivelser. Til gengæld offentliggøres det ikke, hvilke selskaber SEB er i dialog med. SEB varetager selv det aktive ejerskab inden for Norden. Uden for Norden varetages det af den eksterne konsulent Hermes Equity Management.

6. Eksklusioner: 2 point

SEB Pension offentliggør eksklusionslisten, og der er ekskluderet selskaber på baggrund af klima. SEB ekskluderer således selskaber, hvor mere end 20% af selskabets omsætning stammer fra kuludvinding. SEB er det af de undersøgte pensionselskaber, der går længst i forhold til at ekskludere kulmineselskaber baseret på andelen af omsætningen, der stammer fra udvinding af kul.

Topdanmark: 0 point

Medlemmer: 320.000 • Investeringsformue pr. 31/12 2017: ca. 30 mia. kr.

Status: Topdanmark giver ikke indtryk af at gøre sig overvejelser om klima ift. investeringer og mangler fortsat transparens omkring investeringer, aktivt ejerskab og eksklusioner. Topdanmark får 0 point.

Anbefalinger: Sæt fokus på klimarelaterede muligheder og risici, offentliggør aktieliste og eksklusionsliste, og sig ja til at deltage i WWF's næste undersøgelse.

Topdanmark har valgt ikke at deltage i spørgeskemaundersøgelsen i år. Derfor er følgende udelukkende baseret på, hvad der er af offentlig tilgængeligt materiale på hjemmesiden. Når Topdanmark går 1 point tilbage ift. sidste undersøgelse, skyldes det ikke, at Topdanmarks indsats ift. klima er blevet ringere, men at Topdanmark tidligere fik 1 point i den nu udgåede kategori om kunders indflydelsesmulighed.

1. Investeringspolitikken er indrettet efter at understøtte Paris-aftalens mål: 0 point

Der er ingen reference til Paris-aftalen eller klima i det hele taget i Topdanmarks politik for ansvarlige investeringer (SRI-politik).

Det er heller ikke muligt at finde information om, hvorvidt Topdanmark har iværksat tiltag for at opgøre CO₂-aftrykket af investeringsporteføljen, eller hvorvidt denne lever op til de globale klimamål.

2. Målsætning om øgede investeringer i grøn energi: 0 point

Der er ingen målsætning om at investere mere i grøn energiteknologi. Topdanmark vil gerne reducere CO₂-udledningen og anvende grøn energiteknologi i egen drift, men markerer ikke, at dette er en prioritet ift. selskabets investeringer.

3. Investeringer i grøn energi: 0 point

Topdanmark offentliggør ikke sin aktieliste. Der er heller ikke på anden vis information om investeringer i grøn energiteknologi på hjemmesiden.

4. Målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi: 0 point

Det er ikke muligt at finde en målsætning om frasalg af investeringer i fossil energi på Topdanmarks hjemmeside.

5. Aktivt ejerskab i relation til klima: 0 point

Topdanmark oplyser på hjemmesiden, at de kan vælge at gå i dialog med et selskab, hvis det ikke lever op til deres SRI-politik. Dette vil foregå gennem et eksternt screeningsbureau. Da klima ikke indgår i Topdanmarks SRI-politik, antager WWF, at Topdanmark ikke udøver aktivt ejerskab i relation til klima. Stemmeafgivelser offentliggøres ikke, og Topdanmark oplyser ikke, hvilke selskaber de er i dialog med.

6. Eksklusioner: 0 point

Topdanmark angiver på hjemmesiden, at pensionselskabet kan vælge at sælge sin beholdning i et selskab, hvis det ikke lever op til Topdanmarks SRI-politik. Eksklusionslisten er imidlertid ikke offentlig. Da SRI-politikken ikke henviser til klima, må man endvidere antage, at Topdanmark ikke ekskluderer på baggrund af klima.

7. LITTERATUR

AXA (2017) *AXA launches new climate change actions*;

<https://www.axa.com/en/newsroom/news/axa-launches-new-climate-change-actions>

BNP Paribas (2017) *BNP Paribas takes further measures to accelerate its support of the energy transition*;

<http://www.bnpparibas.co.uk/en/2017/10/11/bnp-paribas-takes-further-measures-to-accelerate-its-support-of-the-energy-transition/>

Berlingske Business (2017) *Norges Oliefond bør drosle ned i investeringer i olie*, Berlingske Business;

<https://www.business.dk/global/norges-oliefond-boer-drosle-ned-i-investeringer-i-olie>

Carbon Tracker, LGIM, AP7, FRR & PKA (2017) *2 degrees of separation – Transition risk for oil and gas in a low carbon world*;

<https://www.carbontracker.org/reports/2-degrees-of-separation-transition-risk-for-oil-and-gas-in-a-low-carbon-world-2/>

CDP (2018) *Our work*; <https://www.cdp.net/en/companies-discloser>

Climate Action 100+ (2018) *Frequently Asked Questions*; <http://www.climateaction100.org/>

IIGCC (2018) *About us*; <http://www.iigcc.org/about-us>

High-Level Group on Sustainable Finance (2017) *Interim report*;

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/170713-sustainable-finance-report_en.pdf

High-Level Expert Group on Sustainable Finance (2018) *Final Report 2018*;

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/180131-sustainable-finance-final-report_en.pdf

Kerber, R. (2017) *BlackRock switch helps pass 'historic' climate measure at Occidental*;

<https://www.reuters.com/article/us-blackrock-occidental-climate/blackrock-switch-helps-pass-historic-climate-measure-at-occidental-idUSKBN1882AA>

Rushe, D. (2017) *Shareholders force ExxonMobil to come clean on cost of climate change*;

<https://www.theguardian.com/business/2017/may/31/exxonmobil-climate-change-cost-shareholders>

TCFB (2017) *Recommendations of the Task Force on Climate-related Financial Disclosures*;

<https://www.fsb-tcfd.org/wp-content/uploads/2017/06/FINAL-TCFD-Report-062817.pdf>

Montreal Pledge (2018) *FAQ*; <http://montrealpledge.org/how-to/faq/>

Norges Bank Investment Management (2017) *Diskusjonsnotat om oljeformue og aksjesektorers eksponering mot oljepris*;

<https://www.nbim.no/no/apenhet/nyheter/2017/diskusjonsnotat-om-oljeformue-og-aksjesektorers-eksponering-mot-oljepris/>

UN Global Compact (2018) *Who we are*; <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc>

UN PRI (2018) *About the PRI*; <https://www.unpri.org/about>

World Bank Group (2017) *World Bank Group Announcements at One Planet Summit*, The World Bank; <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/12/12/world-bank-group-announcements-at-one-planet-summit>

WWF Verdensnaturfonden (2013) *Danske pensionssekskabers investeringer i grøn energiteknologi*; <http://www.wwf.dk/?5560/Ny-rapport-stter-fokus-p-pensionkassers-grnne-ansvar>

WWF Verdensnaturfonden (2013) *Pensionskasser sidder på tre gange Danmarks CO2-udledning*; <http://www.wwf.dk/?7120/Pensionskasser-sidder-p-tre-gange-Danmarks-CO2-udledning>

WWF Verdensnaturfonden (2014) *Ansvar for fremtiden? Danske pensionskasser og klimaudfordringen*; http://awsassets.wwfdk.panda.org/downloads/wwf__ansvar_for_fremtiden__final.pdf

WWF Verdensnaturfonden (2015) *Levn fra fortiden. Danske pensionskassers investeringer i kul*; http://awsassets.wwfdk.panda.org/downloads/wwf_rapport_om_kul_levn_fra_fortiden_final_1.pdf

WWF Verdensnaturfonden (2016) *Sorte får og grønne engle. Analyse af klimaindsatsen i de 16 største danske pensionssekskaber*; https://d1qkbvpvihpfr5.cloudfront.net/downloads/wwf_rankingundersogelse__sorte_far_og_gronne_engle_1.pdf

WWF (2017) *WWF Climate Guide to Asset Owners; Aligning Investment Portfolios with the Paris Agreement*, WWF European Policy Office; http://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/wwf_climate_guide_to_asset_owners_full_version_dec17_1_1.pdf